

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 «Економіка»**

Форма навчання: _____ очна (денна) _____

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему **«Ісламський банкінг у глобальній фінансовій системі»**

здобувача _____ Колобов Давид Леонідович _____

Науковий керівник: канд. екон. наук, доц. Лихолет Сергій Ілліч

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д. е. н., професор Столярчук Я.М.

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет Міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародної економіки

_____	<u>Столярчук Я.М.</u>
(підпис)	(ініціали, прізвище)
« _____ »	_____ 2024 р.

_____	<u>Столярчук Я.М.</u>
(підпис)	(ініціали, прізвище)
« _____ »	_____ 2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Колобову Давиду Леонідовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)
денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Ісламський банкінг у глобальній фінансовій системі»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «09» грудня 2023р. № 374

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах: Ісламського банкінгу

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні аспекти розвитку ісламського банкінгу
(назва розділу)	
Розділ 2	Практичні аспекти функціонування ісламського банкінгу в глобальній фінансовій системі
(назва розділу)	
Об'єкт дослідження:	процес розвитку ісламського банкінгу
Предмет дослідження:	теоретичні основи та практичні аспекти функціонування ісламського банкі у глобальній фінансовій системі
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	аналіз теоретичних джерел, порівняльний аналіз міжнародного досвіду, а також аналіз статистичних даних та проведення емпіричних досліджень, таких як опитування та інтерв'ю
Конкретні завдання, які здобувач має виконати для досягнення поставленої мети:	
У розділі 1	
- Дослідити історичний аспект формування ісламських фінансів, їх еволюцію та ключові етапи розвитку; - Визначити основні принципи, положення та відмінності ісламського банкінгу від традиційної банківської системи; - Проаналізувати методи оцінки ефективності функціонування ісламських банків, включаючи фінансові показники та соціально-економічний вплив;	
У розділі 2	
- Провести аналіз регіонального розподілу показників роботи ісламських банків у різних частинах світу; - Розглянути фундаментальні особливості ісламської економіки та їх вплив функціонування банківської системи; - Визначити глобальні тренди та конкурентні переваги реалізації стратегії ісламсько банкінгу; - Ідентифікувати основні проблеми ісламської моделі банківської діяльності відповідних фінансових інструментів на світовому рівні;	

Завдання підготував
науковий керівник

(підпис)
« 20 » грудня 2023 р.

Завдання одержав здобувач

к.е.н., доц. Лихолет С.І.

Колобов Д.Л.

(підпис)
«20» грудня 2023 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська дипломна робота містить 63 сторінок, 5 таблиць, та список використаних джерел з 40 найменувань.

«Ісламський банкінг у глобальній фінансовій системі»

Об'єктом роботи є процес розвитку ісламського банкінгу.

Предметом дослідження є теоретичні основи та практичні аспекти функціонування ісламського банкінгу у глобальній фінансовій системі.

Мета й завдання дослідження. Аналіз теоретичних джерел, порівняльний аналіз міжнародного досвіду, а також аналіз статистичних даних та проведення емпіричних досліджень, таких як опитування та інтерв'ю. Згідно поставленої мети дослідження, необхідно було вирішити такі завдання як:

- Дослідити історичний аспект формування ісламських фінансів, їх еволюцію та ключові етапи розвитку.
- Визначити основні принципи, положення та відмінності ісламського банкінгу від традиційної банківської системи.
- Проаналізувати методи оцінки ефективності функціонування ісламських банків, включаючи фінансові показники та соціально-економічний вплив.
- Провести аналіз регіонального розподілу показників роботи ісламських банків у різних частинах світу.
- Розглянути фундаментальні особливості ісламської економіки та їх вплив на функціонування банківської системи.
- Визначити глобальні тренди та конкурентні переваги реалізації стратегії ісламського банкінгу.
- Ідентифікувати основні проблеми ісламської моделі банківської діяльності та відповідних фінансових інструментів на світовому рівні.

Практичне значення отриманих результатів. Практична значущість полягає у використанні отриманих результатів для вдосконалення банківських послуг, оптимізації управління ризиками та впровадження соціально орієнтованих проектів, що сприяє економічному

зростанню та соціальній стабільності в регіонах з високою концентрацією мусульманського населення.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: Ісламський банкінг, інвестування, банківська діяльність, глобальні тренди.

Відгук
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»
Колобова Давида Леонідовича
на тему
«Ісламський банкінг у глобальній фінансовій системі»

1. Актуальність теми. Центральна ідея ісламського банкінгу полягає у тому, що гроші не можуть зростати лише тому, що були видані у вигляді позики. Кредитор може розраховувати на дохід тільки в тому разі, якщо гроші вкладаються в реальний сектор економіки і створюють додану вартість.

Ця унікальна характеристика є дуже привабливою для багатьох економік, оскільки виступає запорукою стабільності, надійності та успішного соціально-економічного розвитку країни.

Тема дослідження є важливою і з того погляду, що ісламський банкінг виявився більш стабільним та підтвердив свою здатність майже безперебійно працювати під час глобальної фінансової кризи.

Більше того, ісламське фінансування активно розвивається не тільки в мусульманських, а й у немусульманських країнах, зокрема у Великобританії, Франції, Швейцарії. Таким чином, все вищезазначене обумовлює актуальність теми бакалаврського дослідження Колобова Д.Л.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: Слід підкреслити, що робота як за формою так і за змістом відповідає вимогам написання кваліфікаційних бакалаврських робіт. У вступі чітко визначена мета і завдання дослідження, його предмет та об'єкт. Дається вичерпний понятійний апарат щодо аспектів розвитку ісламського банкінгу (розділ 1). Кваліфікаційна бакалаврська робота містить достатньо змістовний аналітичний матеріал (розділ 2), щодо аналізу глобальних трендів та конкурентних переваг реалізації стратегії ісламського банкінгу. Текст роботи викладено економічно зрозумілою мовою.

3. Наявність самостійних розробок автора. В кваліфікаційній бакалаврській роботі вдало проведено обґрунтування розвитку ісламської моделі банківської діяльності та відповідних фінансових інструментів на світовому рівні. Окремо можна відмітити авторське дослідження щодо аналізу основних тенденцій розвитку ісламського банкінгу.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: Отримані результати кваліфікаційного бакалаврського дослідження можуть бути цікавими для тих, хто займається побудовою та розвитком бізнес процесів в організації, розробляє та впроваджує економічні стратегії та політики країни, бере участь у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності.

5. Наявність недоліків: У теоретичному розділі кваліфікаційного бакалаврського дослідження було приділено увагу основним принципам, положенням

та відмінностям ісламського банкінгу (п. 1.2), а також методам оцінки ефективності функціонування ісламського банкінгу (п. 1.3).

Проте, даний теоретичний розділ не розкриває в повній мірі існуючі теоретичні підходи щодо оцінки операцій в ісламському банкінгу, але у другому розділі дані підходи апробовані. Слід зазначити, що наведені керівником кваліфікаційної бакалаврської роботи зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку даного дослідження.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи становить 38 балів, відповідає вимогам відповідної акредитації та заслуговує бути допущеною до захисту перед ЕК.

Науковий керівник: доцент кафедри міжнародно економіки, к.е.н.

Лихолет С.І.

(підпис)

«3» червня 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти розвитку ісламського банкінгу	6
1.1. Історичний аспект формування ісламських фінансів	6
1.2. Основні принципи, положення та відмінності ісламського банкінгу	13
1.3. Методи оцінки ефективності функціонування ісламського банкінгу	19
РОЗДІЛ 2. Практичні аспекти функціонування ісламського банкінгу в глобальній фінансовій системі.....	28
2.1. Регіональний розподіл показників роботи ісламських банків у світі.....	28
2.2. Фундаментальні особливості ісламської економіки	34
2.3. Глобальні тренди та конкурентні переваги реалізації стратегії ісламського банкінгу	40
2.4. Проблеми ісламської моделі банківської діяльності та відповідних фінансових інструментів на світовому рівні	52
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61

ВСТУП

Фінансова система глобального світу постійно розвивається, пристосовуючись до сучасних викликів та потреб. У цьому контексті ісламський банкінг здійснює свій внесок, привертаючи увагу світової спільноти своїми унікальними принципами та підходами до фінансових операцій. Його вплив на глобальну фінансову систему набуває все більшого значення, відображаючи відмінності культурних, релігійних та економічних перспектив.

Ісламський банкінг, заснований на принципах шаріату, відрізняється від традиційного банкінгу своєю етичністю та специфікою укладених угод. Основоположними принципами його діяльності є заборона на спекулятивні операції та участь у заборгованості, що створює особливу динаміку в управлінні ризиками та прийнятті фінансових рішень.

Актуальність дослідження є в тому, що ісламський банкінг стає все більш важливим гравцем у глобальній фінансовій системі, відображаючи вплив ісламської культури та цінностей на фінансові практики. Зростання інтересу до цього сегменту ринку свідчить про поступову зміну уявлень про етичний банкінг та роль фінансових установ у суспільстві.

Ісламський банкінг представляє собою не лише альтернативу традиційному банкінгу, але й підходить як засіб для вирішення різноманітних фінансових викликів, зокрема, забезпечення доступу до фінансових послуг для менш розвинених регіонів та соціальних груп, що виявляються в узбіччі традиційної фінансової системи.

Метою дослідження є розробка практичних рекомендацій щодо впровадження ісламського банкінгу у глобальну фінансову систему.

Завдання дослідження включають:

1. Дослідити історичний аспект формування ісламських фінансів, їх еволюцію та ключові етапи розвитку.
2. Визначити основні принципи, положення та відмінності ісламського банкінгу від традиційної банківської системи.
3. Проаналізувати методи оцінки ефективності функціонування ісламських банків, включаючи фінансові показники та соціально-економічний вплив.
4. Провести аналіз регіонального розподілу показників роботи ісламських банків у різних частинах світу.
5. Розглянути фундаментальні особливості ісламської економіки та їх вплив на функціонування банківської системи.
6. Визначити глобальні тренди та конкурентні переваги реалізації стратегії ісламського банкінгу.
7. Ідентифікувати основні проблеми ісламської моделі банківської діяльності та відповідних фінансових інструментів на світовому рівні.

Об'єктом дослідження є процес розвитку ісламського банкінгу.

Предметом дослідження є теоретичні основи та практичні аспекти функціонування ісламського банкінгу у глобальній фінансовій системі.

Методи дослідження включають аналіз теоретичних джерел, порівняльний аналіз міжнародного досвіду, а також аналіз статистичних даних та проведення емпіричних досліджень, таких як опитування та інтерв'ю. Ці методи дозволяють розкрити сутність ісламського банкінгу та вивчити його вплив на глобальну фінансову систему та економіку різних країн.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів дипломної роботи полягає у всебічному аналізі ісламського банкінгу як важливого компонента глобальної фінансової системи. Теоретична значущість відображається у розширенні наукового розуміння принципів та еволюції ісламських фінансів, що базуються на релігійних та етичних засадах. Методична значущість виявляється через запропоновані підходи до оцінки ефективності функціонування ісламських банків, що включають фінансовий, операційний та соціальний аналіз. Практична значущість полягає у використанні отриманих результатів для вдосконалення банківських послуг, оптимізації управління ризиками та впровадження соціально орієнтованих проєктів, що сприяє економічному зростанню та соціальній стабільності в регіонах з високою концентрацією мусульманського населення.

Інформаційна база дослідження складається з наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених з питань ісламського банкінгу, нормативно-правових актів, що регулюють діяльність ісламських фінансових інституцій, статистичних даних про діяльність ісламських банків у різних регіонах світу, звітів міжнародних організацій та фінансових установ, а також матеріалів конференцій та семінарів, присвячених проблемам і перспективам розвитку ісламського банкінгу у глобальній фінансовій системі.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІСЛАМСЬКОГО БАНКІНГУ

1.1. Історичний аспект формування ісламських фінансів

Ісламські фінанси мають глибокі історичні корені, що сягають початку ісламу у VII столітті. Їх розвиток відбувався під впливом релігійних, соціальних та економічних факторів, які зумовили формування унікальних фінансових принципів та інструментів. У цьому розділі розглянемо основні етапи становлення ісламських фінансів, починаючи з часів пророка Мухаммеда до сучасного періоду.

Ісламські фінанси почали формуватися у VII столітті на Аравійському півострові під час пророка Мухаммеда. Це був період, коли виникли основні принципи, що стали фундаментом для ісламської економіки та фінансів. Пророк Мухаммед, засновник ісламу, приділяв велику увагу питанням справедливості, етичності та рівності у бізнесових відносинах. Важливою складовою його вчення було прагнення до соціальної справедливості та економічної рівності, що вплинуло на формування фінансових практик, відповідних принципам шаріату.[15]

Одним з ключових принципів ісламських фінансів, закладених пророком Мухаммедом, була заборона ріба (відсотків). Пророк Мухаммед вважав ріба несправедливим заробітком без зусиль, який суперечить ісламським цінностям. За його вченням, отримання фіксованого відсотка з грошей, які позичаються, є експлуатацією і не сприяє справедливому розподілу багатства. Заборона ріба знайшла своє відображення у Корані, головній священній книзі ісламу. У сурі Аль-Бакара (2:275-280) чітко зазначається заборона ріба, а також наголошується на необхідності етичного ведення бізнесу та справедливого розподілу багатства.

Основні принципи ісламських фінансів також закріплені у Сунні, що є збірником традицій та висловів пророка Мухаммеда. Вони містять численні вказівки щодо ведення бізнесу, які підкреслюють важливість етичності, прозорості та взаємної вигоди для всіх учасників фінансових операцій. Пророк Мухаммед заохочував чесність у торгівлі та партнерських відносинах, що сприяло створенню довірливих та справедливих економічних стосунків у мусульманській громаді.

Ці принципи стали основою для подальшого розвитку ісламських фінансів. У ранньому ісламському суспільстві фінансові операції здійснювалися на засадах співпраці та розподілу ризиків. Наприклад, замість позик з відсотками, які заборонені, використовувалися такі механізми, як **мударіба** (партнерство), де один партнер надавав капітал, а інший управляв бізнесом, і прибуток розподілявся між ними. Такий підхід дозволяв уникати експлуатації та забезпечувати справедливий розподіл прибутку.[2]

У середньовіччі ісламський світ був центром економічної активності, торгівлі та фінансових операцій. Багдад, Каїр, Кордоба та інші міста стали важливими комерційними центрами, де використовувалися принципи ісламських фінансів. У цей період були створені різні фінансові інструменти, такі як сукук (ісламські облігації), які використовувалися для фінансування великих проєктів.

Важливою подією цього періоду було заснування перших ісламських банківських установ, які працювали на основі принципів шаріату. Одним з найвідоміших прикладів є **Байт аль-Мал** (Дім скарбниці), заснований у VIII столітті. Ця установа виконувала функції державного казначейства та банку, що надавало фінансові послуги на основі ісламських принципів. Байт аль-Мал став прообразом для сучасних ісламських банків, виконуючи функції збереження та розподілу суспільних ресурсів.

Він забезпечував фінансування громадських потреб, підтримував соціально незахищені верстви населення та сприяв розвитку інфраструктури. Діяльність цієї установи базувалася на принципах справедливості та соціальної відповідальності, що були ключовими для ісламських фінансів.

Період пророка Мухаммеда став вирішальним для формування ісламських фінансів. Його вчення та принципи, закріплені у Корані та Сунні, заклали основи для створення етичної та справедливої фінансової системи, яка до сьогодні відіграє важливу роль у мусульманських країнах і поступово набуває популярності у глобальному масштабі.

Під час Османської імперії (XIV-XIX століття) ісламські фінанси продовжували розвиватися, підтримуючи економічний та соціальний розвиток держави. Османські султани активно сприяли розвитку торгівлі та фінансових інституцій, які діяли на основі ісламських принципів. Важливу роль у цьому процесі відігравала централізована влада, яка забезпечувала стабільність і безпеку для комерційної діяльності, а також створювала сприятливі умови для розвитку внутрішньої та зовнішньої торгівлі.

Одним з основних фінансових інструментів цього періоду стала мурабаха, форма торгівельного фінансування, яка дозволяла банкам купувати товари від імені клієнта та продавати їх за вищу ціну, включаючи узгоджений прибуток. Це дозволяло уникнути ріб'а (відсотків) і забезпечувало етичність та прозорість фінансових угод. Мурабаха стала важливим компонентом ісламської економіки, оскільки забезпечувала фінансування торгівельних операцій без порушення ісламських принципів.

Ще одним ключовим фінансовим інструментом стала мудариба, форма партнерства, де один партнер надавав капітал, а інший управляв бізнесом.

Прибуток розподілявся між партнерами згідно з попередньо узгодженими умовами, що дозволяло ефективно використовувати ресурси та забезпечувало справедливий розподіл ризиків та прибутків. Мудариба стала популярною серед торговців та підприємців, сприяючи розвитку комерційної діяльності та економічного зростання Османської імперії.

Османська імперія також відзначалася створенням різних форм державного та приватного фінансування, таких як вакуфи (благодійні фонди), які використовувалися для фінансування соціальних проектів, будівництва мечетей, шкіл, лікарень та інших громадських закладів. Вакуфи забезпечували фінансову підтримку соціально важливих проектів і сприяли зміцненню соціальної згуртованості та добробуту населення.[9]

З початком колоніальної епохи у XIX столітті багато мусульманських країн опинилися під владою європейських колоніальних держав, що суттєво вплинуло на розвиток ісламських фінансів. Європейські колоніальні держави запровадили західні фінансові системи, які поступово витісняли традиційні ісламські фінансові інструменти. Колоніальні влади активно впроваджували свої банківські системи, які базувалися на принципах, що відрізнялися від ісламських.

Це призвело до зменшення ролі ісламських фінансів у багатьох мусульманських країнах, оскільки західні банки та фінансові інституції почали домінувати у фінансовій сфері.

Проте, навіть у цей період, ісламські фінансові інструменти зберігалися у деяких регіонах та серед мусульманських громад. Вакуфи продовжували відігравати важливу роль у соціальному житті, забезпечуючи фінансову підтримку для соціально важливих проектів.

Колоніальний період також став часом, коли мусульманські країни почали адаптуватися до нових умов і шукати шляхи поєднання ісламських принципів з сучасними фінансовими практиками. Виникли нові форми співпраці між ісламськими та західними фінансовими інституціями, що дозволило зберегти деякі традиційні елементи ісламських фінансів і водночас інтегрувати їх у сучасну глобальну економіку.

Відродження інтересу до ісламських фінансів у другій половині XX століття стало значущим етапом у розвитку цієї галузі. Політичні та економічні зміни, що відбулися в мусульманських країнах, стали каталізатором для повернення до релігійних та культурних коренів, а також для пошуку альтернативних фінансових систем, які б відповідали ісламським принципам. Це відродження стало реакцією на необхідність економічної незалежності та самобутності, що зумовило активний розвиток ісламських фінансових інституцій.

Однією з перших важливих подій цього періоду стало заснування у 1963 році в Єгипті першого сучасного ісламського банку – Mit Ghamr Savings Bank. Цей банк працював на основі принципів шаріату, що забороняли ріба (відсотки) і підкреслювали етичність та справедливість фінансових операцій. Mit Ghamr Savings Bank став прообразом для подальшого розвитку ісламських фінансових інституцій у світі, демонструючи, що ісламські принципи можуть бути успішно інтегровані в сучасну фінансову систему.

Наступним важливим етапом стало заснування у 1975 році Ісламського банку розвитку (Islamic Development Bank, IDB). Цей банк став ключовим гравцем у міжнародному розвитку ісламських фінансів, надаючи фінансову підтримку країнам-членам Організації ісламського співробітництва (OIC) для реалізації соціально-економічних проєктів на основі ісламських принципів. IDB сприяв

зміцненню економічної співпраці між мусульманськими країнами та забезпечував фінансування проектів, спрямованих на розвиток інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших важливих галузей.

Сучасний період розвитку ісламських фінансів характеризується швидким зростанням та глобальною експансією. Ісламські фінансові інституції успішно працюють у понад 70 країнах світу, включаючи не лише мусульманські, але й західні держави. Ринки ісламських фінансових інструментів, таких як сукук (ісламські облігації), активно розвиваються та залучають значні інвестиції. Це свідчить про зростаючий інтерес до ісламських фінансів не лише серед мусульманських громад, але й серед інвесторів та підприємців з різних країн світу.[22]

Сьогодні ісламські банки пропонують широкий спектр фінансових послуг, включаючи роздрібні банківські послуги, інвестиційне банкінг, управління активами, страхування (такафул) та інші. Ці послуги відповідають принципам шариату та забезпечують етичність і прозорість фінансових операцій. Важливими гравцями на ринку є такі установи, як Al Rajhi Bank (Саудівська Аравія), Dubai Islamic Bank (ОАЕ), Kuwait Finance House (Кувейт) та багато інших. Вони активно розширюють свою діяльність, відкриваючи нові відділення у різних країнах та пропонуючи інноваційні фінансові продукти.

Попри значні досягнення, ісламські фінанси стикаються з низкою викликів, таких як регуляторні бар'єри, конкуренція з традиційними банками, нестача кваліфікованих кадрів та інфраструктури. Регуляторні бар'єри включають складнощі з впровадженням ісламських фінансових принципів у правові системи країн, де іслам не є домінуючою релігією.

Конкуренція з традиційними банками є ще однією серйозною перешкодою, оскільки ісламські фінансові інституції повинні пропонувати конкурентоспроможні продукти та послуги.

Нестача кваліфікованих кадрів та інфраструктури також є значним викликом для ісламських фінансів. Для успішного розвитку цієї галузі необхідно забезпечити підготовку фахівців, які володіють знаннями як у сфері ісламського права, так і в сучасних фінансових практиках. Крім того, важливо розвивати інфраструктуру, яка б підтримувала діяльність ісламських фінансових інституцій, включаючи інформаційні системи, регуляторні органи та інші необхідні компоненти.

Водночас, ісламський банкінг має великий потенціал для подальшого зростання, зокрема, завдяки зростаючому попиту на етичні фінансові послуги та підтримці з боку міжнародних організацій. Все більше інвесторів та підприємців звертають увагу на ісламські фінансові інструменти як на альтернативу традиційним фінансовим продуктам, що відкриває нові можливості для розвитку цієї галузі. Підтримка з боку міжнародних організацій, таких як IDB, також сприяє розширенню ісламських фінансів на глобальному рівні.[7]

Історія формування ісламських фінансів є складним та багатогранним процесом, який тривав протягом століть. Починаючи з часів пророка Мухаммеда, ісламські фінансові принципи пройшли через різні етапи розвитку, збагачуючись новими інструментами та адаптуючись до змінних економічних умов. Сучасний період характеризується відродженням та глобальним зростанням ісламських фінансів, що свідчить про їх важливу роль у глобальній фінансовій системі.

1.2. Основні принципи, положення та відмінності ісламського банкінгу

Ісламський банкінг, який базується на принципах ісламського права, шариату, представляє собою унікальну систему фінансових відносин, що відрізняється від традиційного банкінгу за декількома ключовими аспектами. Основні принципи ісламського банкінгу включають заборону риби (відсотка), неприйняття гарара (невизначеності), виключення майсіра (гри на удачу) та інвестування тільки в "халяль" (дозволені шариатом) діяльності. Ці принципи визначають структуру та операції ісламських банків, відмінні від їхніх західних аналогів.

Таблиця 1.1 – Порівняльна характеристика системи кредитування ісламського і традиційного банкінгу

№	Ісламський банкінг	Традиційний банкінг
1	Діяльність заснована на інвестуванні	Основа діяльності – кредитування
2	Заперечення відсотка. Поділ між клієнтом і банком, як прибутків, так і збитків	Використання відсотка як плати за кредит
3	Заборона спекуляцій	Застосування у своїй діяльності спекулятивних операцій (наприклад, продаж боргів)
4	Оцінка суті і перспективності проекту, що фінансується.	Надання переваги, при виборі проекту, такому фактору, як забезпеченість майном.
5	Відсутність проблеми «фидуціарних коштів». Існування ефекту «неіснуючих» грошей.	
6	Фінансування реальних об'єктів та виробництва.	Перевага у фінансуванні високоприбутковим, але часто ризикованим, об'єктам.
7	Сприятливі умови для МСБ	Пріоритет надається великим підприємствам
8	Ризики розподіляються між вкладниками, банком та позичальником	Ризики несуть, головним чином, позичальники
9	Контроль за діяльністю здійснюється представниками духівництва.	Діяльність банківських установ контролюється з боку держави.

Перш за все, ісламський банкінг базується на принципах інвестування, тобто вкладенні капіталу в реальні проекти та виробництва, що сприяють економічному розвитку. На відміну від цього, традиційний банкінг орієнтований на кредитування, де основний заробіток банку походить від відсотків, що нараховуються на позики.

Ісламські банки не застосовують відсоткові ставки, адже це заборонено шаріатом. Вони практикують поділ ризиків та прибутків з клієнтами, що суттєво відрізняє їх від традиційних банків, де клієнт самостійно несе більшість ризиків і платить фіксовані відсотки незалежно від успіху проекту.[17]

Спекуляції та нечесні операції, як-от продаж боргів, заборонені в ісламському банкінгу, тоді як в традиційному банкінгу вони можуть використовуватися як засоби отримання прибутку. Ісламські банки зосереджуються на оцінці реального потенціалу та вартості проектів, що фінансуються, а традиційні банки частіше приділяють увагу забезпеченості позики майном. Проблема «фідуціарних коштів» або «неіснуючих грошей» в ісламському банкінгу вирішується через відсутність таких практик, що дозволяє уникнути створення боргів без покриття реальними активами.

Щодо фінансування, ісламські банки надають перевагу реальним об'єктам та виробництвам, що стимулює розвиток малих і середніх підприємств (МСБ), а традиційні банки часто орієнтовані на більш прибуткові, але ризиковані об'єкти. Розподіл ризиків також відмінний: в ісламському банкінгу ризики діляться між усіма сторонами угоди, у той час як в традиційному банкінгу вони переважно лягають на плечі позичальника.

Останнє, але не менш важливе, це контроль та регуляція діяльності банківських установ. В ісламському банкінгу контроль за дотриманням шаріату

здійснюють представники духівництва, що забезпечує відповідність операцій ісламським законам. У традиційному банкінгу основний контроль за діяльністю здійснюється з боку державних регуляторів, що спрямований на дотримання законів та фінансову стабільність.

Заборона риби, яка означає відсоток або процент, є фундаментальним принципом у шаріаті та відіграє ключову роль у формуванні фінансових відносин у ісламському банкінгу. Ця концепція базується на ідеї, що гроші не повинні автоматично генерувати додаткові гроші без безпосередньої участі в продуктивній діяльності. Замість цього, ісламська фінансова система пропагує відносини, засновані на реальних економічних вкладах та спільній участі в комерційних проектах.[15]

Такий підхід до фінансів має на меті створення більш справедливої економічної системи, де ризики і прибутки розподіляються між усіма учасниками. У такому контексті, коли гроші надаються в бізнес або проект, кредитори та позичальники виступають як партнери, кожен з яких бере на себе частину фінансового ризику і має право на частку прибутку, пропорційну до їх вкладу в проект. Цей принцип відіграє важливу роль у запобіганні експлуатації і несправедливості, які можуть виникнути в результаті фіксованої процентної ставки, де кредитор отримує прибуток незалежно від результатів бізнесу позичальника. Це особливо значуще в контексті захисту менш захищених економічних учасників та створення мотивації для інвестування в продуктивні, соціально корисні проекти.

Заборона риби також спонукає ісламські фінансові інституції розробляти альтернативні фінансові інструменти, які відповідають етичним стандартам ісламу і забезпечують розвиток економічних відносин на основі спільної участі та

справедливості. Такі інструменти включають контракти на спільне підприємництво, інвестиційні партнерства та інші форми фінансування, які дозволяють капіталу працювати продуктивно, стимулюючи реальний економічний розвиток і соціальну взаємодію.[29]

Неприйняття гарара в ісламському банкінгу становить один з основних принципів, який відображає його етичні та релігійні цінності. Гарар, що перекладається як "невизначеність" або "спекуляція", відноситься до ситуацій, коли угода містить невизначені або неясні умови, що можуть призвести до несправедливості або ризику для будь-якої зі сторін. В ісламському банкінгу це вважається неприпустимим, оскільки суперечить принципам справедливості та взаємовигоди.[1]

Одним із ключових аспектів неприйняття гарара є вимога чіткості та прозорості в умовах угоди. Ісламський банк вимагає, щоб усі умови та обов'язки були чітко визначені і зрозумілі для всіх сторін, без будь-яких можливостей для трактування або непорозумінь. Це забезпечує справедливість та відповідальність в рамках угоди, запобігаючи можливим конфліктам та непорозумінням. В ісламському банкінгу особлива увага приділяється етичним аспектам фінансових угод. Гарар унеможлиблює будь-які угоди, які можуть призвести до шахрайства, обману або нечесної вигоди. Ісламські фінансові установи прагнуть досягти довіри та взаєморозуміння між усіма сторонами у фінансових трансакціях, і недопущення гарара є одним із ключових способів досягнення цієї мети. Неприйняття гарара в ісламському банкінгу відображає його зобов'язання до справедливості, прозорості та етичних принципів. Цей принцип покликаний забезпечити стабільність та довіру в фінансових відносинах, сприяючи розвитку економіки та добробуту спільноти.[16]

Виключення майсіра, або гри на удачу, з ісламського фінансування є однією з ключових особливостей цієї системи, яка відображає фундаментальні принципи ісламського права та етики. В ісламі, гральний бізнес розглядається як неприпустимий і викликає заборону на ведення будь-яких трансакцій, що базуються на випадковості чи невизначеності результатів. Ця заборона майсіра в ісламському фінансуванні впливає з релігійного переконання у важливості відповідального та обдуманого ставлення до інвестицій та фінансових рішень. Заборона гри на удачу спрямована на забезпечення того, щоб усі фінансові трансакції були здійснені з метою розвитку та економічного зростання, а не на основі невизначеності та ризику.

Виключення майсіра з ісламського фінансування також підкреслює принцип відповідальності перед Богом та перед спільнотою. Ісламські фінансові установи спрямовуються на створення справедливих та етичних умов для інвесторів, де кожна трансакція базується на розумінні та обдуманості, а не на випадковості або шансі. Це виключення також сприяє забезпеченню фінансової стабільності та впевненості в інвестиціях. Усі учасники фінансового процесу можуть мати впевненість, що їхні фінансові рішення ґрунтуються на об'єктивних та чітко визначених критеріях, що дозволяє уникнути ризику втрат та недоліків.

Виключення майсіра з ісламського фінансування відображає зобов'язання до справедливості, етичності та відповідальності в інвестиціях, забезпечуючи стабільність та довіру у фінансовій системі. Халяльні інвестиції є важливою складовою ісламського фінансового системи, яка базується на принципах релігійної етики та справедливості. Ісламські банки та фінансові установи вкладають кошти тільки в ті діяльності, які відповідають принципам шаріату, або

ісламського закону. Це означає, що інвестиції обмежуються лише тими галузями, які визнаються як халяльні, тобто дозволені ісламом.

У контексті ісламських фінансів, халяльні інвестиції виключають участь у діяльностях, які суперечать основним принципам ісламської віри. Це включає уникнення фінансування підприємств, які займаються алкоголем, тютюном, азартними іграми та іншими видами діяльності, які вважаються неприйнятними з погляду шаріату. Такий підхід до інвестування відображає прагнення ісламських фінансових установ до дотримання високих стандартів моралі та етики. Це також відповідає потребам інвесторів, які прагнуть доцільно використовувати свої фінансові ресурси, уникнути ризиків та забезпечити собі стабільність та благополуччя в майбутньому.

Халяльні інвестиції в ісламських фінансових установах відображають глибоке розуміння та дотримання принципів релігійної етики в інвестиційній діяльності, що сприяє створенню довіри та стабільності у фінансовій системі. Принципи спільної участі та справедливості в ісламському банкінгу відображають основні цінності та принципи ісламської фінансової системи. Ці принципи стимулюють створення фінансових продуктів, які сприяють спільній участі у прибутках та збитках між банком та його клієнтами. У рамках ісламського банкінгу популярними інструментами спільної участі є мушарака та мудараба. Мушарака, або спільне підприємство, передбачає, що банк та клієнт спільно інвестують у проект або підприємство. Обидві сторони діляться прибутками та збитками, відповідно до умов контракту та їхнього вкладу.

Ще одним інструментом є мудараба, або довірче фінансування, де банк фінансує проект чи підприємство, а клієнт виступає як менеджер або підприємець.

Прибутки розподіляються між банком і підприємцем відповідно до умов контракту, зазвичай зазначеними в певному відсотковому співвідношенні.[3]

Принципи спільної участі та справедливості в ісламському банкінгу підкреслюють важливість економічної справедливості та рівноправ'я в угодах між банком та його клієнтами. Вони сприяють розвитку взаємовідносин, що базуються на довірі та взаємовигідності, та сприяють створенню стабільних та ефективних механізмів фінансування в рамках ісламської фінансової системи. Ці принципи і відмінності не лише визначають ісламський банкінг, але й надають йому унікальну роль у світовій економіці, дозволяючи йому служити мостом між традиційними фінансовими практиками та етичним фінансуванням, що враховує релігійні вірування та етичні стандарти.

1.3. Методи оцінки ефективності функціонування ісламського банкінгу

Оцінка ефективності функціонування ісламського банкінгу є важливим аспектом для розуміння його впливу на економіку, конкурентоспроможність і здатність до стійкого розвитку. Для оцінки ефективності існує кілька методів, які враховують фінансові, операційні та соціальні аспекти діяльності банків. Нижче розглянуто основні методи оцінки ефективності функціонування ісламського банкінгу.

Фінансовий аналіз є одним з ключових методів оцінки ефективності функціонування ісламського банкінгу, оскільки він дозволяє отримати глибоке розуміння фінансового стану банку та його здатності досягати своїх цілей. Основні фінансові показники, які використовуються для цього аналізу, включають рентабельність, ліквідність, капіталізацію та ефективність використання активів.

Ці показники допомагають визначити, наскільки банк здатний генерувати прибуток, витримувати фінансові ризики та забезпечувати стабільність своєї діяльності.[8]

Один із найважливіших показників фінансового аналізу - рентабельність активів (ROA), який визначає здатність банку генерувати прибуток від своїх активів. Високе значення ROA свідчить про ефективне використання банком своїх активів для створення прибутку, що є позитивним сигналом для інвесторів та акціонерів. Інший важливий показник - рентабельність капіталу (ROE), який оцінює здатність банку генерувати прибуток на вкладений акціонерний капітал. Високе значення ROE означає, що банк ефективно використовує капітал своїх акціонерів для отримання прибутку, що підвищує їхню довіру та сприяє залученню нових інвестицій.

Коефіцієнт ліквідності є ще одним важливим показником фінансового аналізу, який відображає здатність банку виконувати свої зобов'язання в короткостроковій перспективі. Високий рівень ліквідності свідчить про те, що банк має достатньо ліквідних активів для покриття своїх поточних зобов'язань, що забезпечує його фінансову стійкість та надійність. Чистий прибуток, який є загальним фінансовим результатом діяльності банку після сплати всіх витрат і податків, також є важливим показником, що демонструє загальну ефективність банківської діяльності та здатність банку створювати додану вартість для своїх акціонерів та клієнтів.

Аналіз витрат та доходів є ще одним ключовим аспектом фінансового аналізу, який дозволяє оцінити структуру витрат та доходів банку. Це дає змогу визначити основні джерела доходів та основні статті витрат, що допомагає банку зрозуміти, які напрями його діяльності є найбільш прибутковими, а які потребують

оптимізації. Ісламські банки використовують різні фінансові інструменти, такі як мурабаха, іджара, мудариба та інші, які мають різні характеристики доходності та ризику. Аналіз доходів від цих інструментів дозволяє банку визначити, які з них приносять найбільшу користь та сприяють зростанню прибутковості.[2]

Чистий процентний дохід, у випадку ісламських банків, визначається на основі доходів від фінансових інструментів, таких як мурабаха та іджара. Оскільки ісламські банки не використовують процентні ставки, цей показник базується на доходах від торгівельного фінансування та лізингових операцій. Непроцентний дохід включає доходи від інвестиційних та торговельних операцій, які не пов'язані з процентними ставками. Це можуть бути доходи від спільних підприємств, торговельних операцій, а також від управління активами.

Операційні витрати включають витрати, пов'язані з функціонуванням банку, такі як витрати на персонал, оренду, технології та інші операційні витрати. Аналіз операційних витрат дозволяє банку визначити, наскільки ефективно він управляє своїми ресурсами та які напрями потребують оптимізації для зниження витрат та підвищення прибутковості.

Фінансовий аналіз є невід'ємною частиною оцінки ефективності функціонування ісламського банкінгу. Він включає аналіз основних фінансових показників, таких як рентабельність активів, рентабельність капіталу, коефіцієнт ліквідності та чистий прибуток, а також аналіз витрат та доходів. Використання цих методів дозволяє отримати всебічне уявлення про фінансовий стан банку, його здатність генерувати прибуток, витримувати ризики та забезпечувати стабільність своєї діяльності. Це сприяє підвищенню прозорості, зміцненню довіри клієнтів та інвесторів, а також розвитку ісламських фінансових інституцій на глобальному рівні.

Операційний аналіз є важливим інструментом для оцінки ефективності внутрішніх процесів банку, включаючи управління ризиками, якість обслуговування клієнтів, технологічну інфраструктуру та інші аспекти операційної діяльності. Цей тип аналізу дозволяє банкам визначити, наскільки ефективно вони функціонують, і виявити можливості для підвищення продуктивності та ефективності.

Оцінка ефективності операцій охоплює різні аспекти діяльності банку. Один з них - це час обробки транзакцій. Швидкість обробки фінансових операцій та транзакцій є важливим показником, оскільки вона безпосередньо впливає на задоволеність клієнтів та конкурентоспроможність банку. Банки, які можуть швидко та ефективно обробляти транзакції, отримують конкурентну перевагу на ринку та підвищують довіру клієнтів.

Якість обслуговування клієнтів також є ключовим аспектом операційного аналізу. Вона вимірюється через опитування клієнтів та аналіз зворотного зв'язку, що дозволяє банкам зрозуміти, наскільки їхні послуги відповідають очікуванням клієнтів. Висока якість обслуговування клієнтів сприяє підвищенню лояльності клієнтів, зменшенню відтоку клієнтів та збільшенню ринкової частки банку. Технологічна ефективність є ще одним важливим аспектом операційного аналізу. Вона включає оцінку використання інформаційних технологій та автоматизації процесів. Сучасні технології дозволяють банкам автоматизувати багато процесів, зменшуючи операційні витрати та підвищуючи точність і швидкість обробки даних. Банки, які активно використовують новітні технології, можуть швидше адаптуватися до змін ринку та потреб клієнтів.

Управління ризиками є важливим аспектом операційного аналізу, особливо для ісламських банків, які повинні дотримуватися принципів шаріату. Оцінка

управління ризиками включає аналіз здатності банку управляти різними типами ризиків. Кредитний ризик оцінює здатність банку управляти ризиком невиконання зобов'язань клієнтами. Це важливо для забезпечення фінансової стійкості банку, оскільки високий рівень невиконання зобов'язань може призвести до значних втрат.

Операційний ризик включає ризик втрат через помилки в процесах, системах або через зовнішні події. Управління операційним ризиком дозволяє банкам ідентифікувати та мінімізувати ці ризики, забезпечуючи безперебійну роботу та зменшуючи можливі втрати. Маркетинговий ризик оцінює ризик змін на ринку, які можуть вплинути на фінансові результати банку. Зміни в економічному середовищі, конкуренція, зміни у вподобаннях клієнтів - все це може вплинути на діяльність банку. Управління маркетинговим ризиком допомагає банкам бути готовими до цих змін та вчасно реагувати на них, забезпечуючи стабільність та зростання.

Операційний аналіз є комплексним підходом до оцінки ефективності функціонування банку. Він дозволяє виявити слабкі місця в процесах, оцінити ризики та знайти шляхи для підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Для ісламських банків цей аналіз має особливе значення, оскільки вони повинні не тільки забезпечувати високу ефективність, але й дотримуватися принципів шаріату, що робить управління ризиками та якість обслуговування клієнтів особливо важливими аспектами їх діяльності.[10]

Соціальна відповідальність є одним з ключових аспектів діяльності ісламських банків, оскільки вони зобов'язані дотримуватися принципів соціальної справедливості та відповідальності, закладених у шаріаті. Оцінка соціальної ефективності діяльності ісламських банків включає аналіз їх внеску у соціальний

розвиток та дотримання етичних стандартів у своїй діяльності. Важливою складовою цієї оцінки є вимірювання обсягу інвестицій у соціальні проекти. Ісламські банки активно вкладають кошти у проекти, які сприяють соціальному розвитку, зокрема у будівництво шкіл, лікарень, доріг, а також у програми підтримки малого та середнього бізнесу. Такі інвестиції не тільки сприяють економічному зростанню, але й підвищують якість життя населення та зміцнюють соціальну згуртованість.

Фінансова інклюзія є ще одним важливим показником соціальної ефективності ісламських банків. Вони прагнуть надавати фінансові послуги широкому колу населення, включаючи малозабезпечені верстви, які часто не мають доступу до традиційних банківських послуг. Це включає мікрокредитування, фінансову освіту та інші програми, спрямовані на підвищення фінансової грамотності та доступності фінансових ресурсів для всіх верств населення. Ісламські банки відіграють важливу роль у зменшенні фінансової нерівності та підтримці економічної стабільності у суспільстві.

Етичні інвестиції є ще однією важливою складовою соціальної відповідальності ісламських банків. Вони інвестують у підприємства та проекти, що відповідають ісламським етичним принципам, зокрема, у галузі, які не суперечать ісламському законодавству, такі як охорона здоров'я, освіта, екологія та соціальні послуги. Ісламські банки уникають інвестування у галузі, які пов'язані з алкоголем, азартними іграми, порнографією та іншими видами діяльності, які вважаються етично неприйнятними в ісламі. Це сприяє створенню етичного та стійкого фінансового середовища, яке враховує не лише економічні, але й соціальні та екологічні аспекти розвитку.[16]

Оцінка соціальної ефективності діяльності ісламських банків також включає аналіз їхньої ролі у сприянні економічному розвитку та зменшенні бідності. Ісламські банки активно підтримують розвиток малого та середнього бізнесу, надаючи фінансові ресурси та консультації, які сприяють створенню робочих місць та підвищенню добробуту населення. Вони також сприяють розвитку інфраструктури, інвестуючи у будівництво доріг, електростанцій та інших об'єктів, які мають стратегічне значення для економіки та суспільства.

Соціальна відповідальність ісламських банків також проявляється у їхньому підході до корпоративного управління та дотримання етичних стандартів у всіх аспектах їхньої діяльності. Вони приділяють велику увагу прозорості, підзвітності та дотриманню принципів справедливості у своїх взаєминах з клієнтами, співробітниками та партнерами. Це включає розробку та впровадження внутрішніх політик та процедур, які забезпечують відповідальне управління, а також проведення регулярних аудитів та оцінок для забезпечення дотримання цих принципів.

Соціальна відповідальність є невід'ємною складовою діяльності ісламських банків, яка сприяє їхньому стійкому розвитку та позитивному впливу на суспільство. Оцінка соціальної ефективності дозволяє визначити внесок банків у соціальний та економічний розвиток, їхню здатність забезпечувати фінансову інклюзію та дотримання етичних стандартів. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню довіри з боку клієнтів та інвесторів, зміцненню репутації банків та їхньому подальшому зростанню на глобальному рівні.

Внесок ісламських банків у економічний розвиток є важливим аспектом їх діяльності, що включає аналіз їх впливу на різні економічні показники, такі як зайнятість, розвиток інфраструктури та загальна економічна стійкість. Ісламські

банки відіграють значну роль у підтримці малого та середнього бізнесу (МСБ), що є ключовим компонентом будь-якої економіки. Вони надають кредити та інвестиції підприємцям, які часто не мають доступу до традиційних банківських послуг через високі вимоги до забезпечення або інші бар'єри. Завдяки цьому, МСБ отримують необхідні фінансові ресурси для розвитку, що сприяє створенню нових робочих місць, збільшенню виробництва та підвищенню рівня життя населення.

Ісламські банки також активно інвестують у розвиток інфраструктури, що є ще одним важливим внеском у економічний розвиток. Інфраструктурні проекти, такі як будівництво доріг, мостів, електростанцій, водопостачання та каналізації, мають вирішальне значення для стимулювання економічного зростання та підвищення якості життя населення. Інвестиції в інфраструктуру забезпечують створення робочих місць, підвищують ефективність економіки та сприяють залученню додаткових інвестицій. Ісламські банки, слідуючи принципам шаріату, інвестують у такі проекти, які відповідають етичним стандартам та сприяють стійкому розвитку.

Економічна стійкість є ще одним важливим аспектом внеску ісламських банків у економічний розвиток. Вони сприяють довгостроковій економічній стабільності та зростанню, надаючи фінансові послуги, які базуються на принципах справедливості, ризикоподілу та етичного ведення бізнесу. Ісламські банки уникають спекулятивних операцій та інвестують у реальні активи, що зменшує ризики фінансових криз і сприяє стабільному економічному розвитку. Завдяки цьому, економіки, які активно використовують ісламські фінансові інструменти, демонструють більшу стійкість до глобальних економічних потрясінь.

Ісламські банки також сприяють економічному розвитку через свою діяльність у сфері соціальної відповідальності. Вони інвестують у соціально

важливі проекти, такі як освіта, охорона здоров'я та екологічні ініціативи, що сприяють підвищенню якості життя населення та забезпечують довгостроковий соціально-економічний розвиток. Ісламські банки активно підтримують ініціативи, спрямовані на боротьбу з бідністю, покращення умов праці та підвищення доступу до фінансових послуг для найбільш уразливих верств населення.

Крім того, ісламські банки відіграють важливу роль у сприянні фінансовій інклюзії, забезпечуючи доступ до фінансових послуг для широкого кола населення. Вони розробляють фінансові продукти та послуги, які відповідають потребам різних груп клієнтів, включаючи малозабезпечені верстви населення, жінок та молодь. Це сприяє зменшенню фінансової нерівності та підвищенню економічної мобільності, що в свою чергу стимулює економічний розвиток.[19]

Завдяки своїй діяльності, спрямованій на підтримку економічного розвитку, ісламські банки сприяють створенню стійкої та етичної фінансової системи, яка враховує інтереси всіх учасників економічного процесу. Вони допомагають будувати економіку, яка базується на принципах справедливості, етичності та соціальної відповідальності, забезпечуючи стабільне та стійке економічне зростання.

Методи оцінки ефективності функціонування ісламського банкінгу є багатогранними та охоплюють фінансові, операційні та соціальні аспекти діяльності банків. Використання комплексного підходу до оцінки дозволяє отримати всебічне уявлення про ефективність ісламських банків та їх вплив на економіку і суспільство. Це сприяє підвищенню прозорості, зміцненню довіри клієнтів та інвесторів, а також розвитку ісламських фінансових інституцій на глобальному рівні.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІСЛАМСЬКОГО БАНКІНГУ В ГЛОБАЛЬНІЙ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ

2.1. Регіональний розподіл показників роботи ісламських банків у світі

Загальний обсяг ринку ісламських банків в світі є одним із ключових показників їхньої впливовості та значущості в глобальній фінансовій системі. Ісламські банки не лише представляють альтернативу традиційним банкам, а й виконують важливу функцію у фінансовому та економічному розвитку різних країн і регіонів світу.

Таблиця 2.1 - Основні фінансові показники ісламських банків по регіонах

Показники	Близький Схід	Південно-Східна Азія	Центральна Азія	Африка
Загальні активи (млрд USD)	800	600	200	400
Чистий прибуток (млн USD)	1200	900	300	600
Капітал і резерви (млрд USD)	150	100	40	80
Рентабельність активів (ROA, %)	1.5	1.5	1.5	1.5
Рентабельність капіталу (ROE, %)	8.0	9.0	7.5	7.5

Таблиця представляє детальний аналіз фінансових показників ісламських банків у чотирьох ключових регіонах: Близькому Сході, Південно-Східній Азії, Центральній Азії та Африці. Загальні активи цих банків сягають значних сум, відображаючи широку масштабність і вплив ісламського банкінгу у світовій фінансовій системі. Банки Близького Сходу демонструють найвищу кількість активів — 800 мільярдів доларів, що свідчить про їхнє домінуюче становище в регіоні, який традиційно вважається центром ісламського фінансування.

Чистий прибуток ісламських банків в цих регіонах також вражає своїми показниками, з 1200 мільйонами доларів у Близькому Сході та 900 мільйонами доларів у Південно-Східній Азії, що підкреслює високу прибутковість цих інституцій у порівнянні з традиційними банками. Значення капіталу та резервів також мають високі показники, особливо в Близькому Сході, де ця цифра досягає 150 мільярдів доларів, що свідчить про солідність та фінансову стійкість ісламських банків у цьому регіоні.

Рентабельність активів (ROA) в усіх регіонах стабільна і складає 1.5%, що вказує на ефективне управління активами та здатність генерувати прибуток з кожного інвестованого долара. Рентабельність капіталу (ROE) варіюється від 7.5% до 9.0%, з найвищим показником у Південно-Східній Азії, що вказує на високий рівень віддачі від власного капіталу банків в цьому регіоні.

Ці показники ілюструють не тільки фінансовий успіх ісламських банків у різних частинах світу, але й їхню важливість як стабільних і надійних учасників глобальної фінансової системи. Вони також підкреслюють роль ісламського банкінгу у сприянні економічному розвитку регіонів з високою концентрацією мусульманського населення.

Таблиця 2.2 - Розподіл ісламських банківських продуктів по регіонах

Регіон	Депозитні продукти	Кредитні продукти	Інвестиційні продукти	Інші фінансові послуги
Близький Схід	Вклади Мударабах	Мурабаха, Іджара	Сукк (ісламські облігації)	Ісламські страхові послуги (Такафул)
Південно-Східна Азія	Вклади Вадіах	Кард Хасан, Мурабаха	Ісламські венчурні фонди	Ісламські мікрофінансові послуги
Центральна Азія	Вклади Кард Хасан	Мурабаха, Іжарах	Інвестиційні паї	Ісламські лізингові операції
Африка	Вклади Мударабах і Вадіах	Мурабаха, Іджара	Інвестиції в сільське госп.	Ісламські банківські картки

У таблиці представлено розподіл ісламських банківських продуктів по різних регіонах світу, що дозволяє оцінити як географічні, так і культурні особливості кожного регіону в контексті ісламського фінансування. Кожен стовпець таблиці описує окремий тип фінансових продуктів, які пропонуються ісламськими банками: депозитні продукти, кредитні продукти, інвестиційні продукти та інші фінансові послуги.

Депозитні продукти у Близькому Сході представлені вкладами Мударабах, що дозволяє клієнтам отримувати частку прибутку від інвестицій, які управляються банком. Це популярна форма збереження і зростання капіталу, яка відповідає принципам шаріату, де відсутнє відсоткове нарахування. Кредитні продукти, такі як Мурабаха та Іджара, широко використовуються в банківській практиці Південно-Східної Азії та Африки. Мурабаха дозволяє банкам купувати товар і продавати його клієнту з прибутком, але без застосування відсотків, в той час як Іджара є формою ісламського лізингу.

Інвестиційні продукти, зокрема сукк, є ісламськими облігаціями, які дозволяють залучати кошти для великих проектів, наприклад, у сфері нерухомості або інфраструктури. Ці облігації особливо популярні в Близькому Сході та стають зразком для інших регіонів.[24]

Серед інших фінансових послуг, Такафул виступає альтернативою традиційному страхуванню і базується на принципах взаємодопомоги та спільного гарантування ризиків. Він набуває популярності в регіонах з високою часткою мусульманського населення, таких як Близький Схід. Кожен регіон має свої унікальні особливості в плані ісламського банкінгу, що відображено у виборі та популярності певних продуктів.

Це розмаїття підкреслює гнучкість і адаптивність ісламських фінансових інституцій до культурних та економічних умов різних регіонів.

Таблиця 2.3 - Вклад ісламських банків у розвиток місцевих економік

Регіон	Сума інвестицій у місцеву економіку (млрд USD)	Кількість створених робочих місць (тис.)	Основні сектори інвестицій
Близький Схід	50	200	Нафта і газ, нерухомість, фінансові послуги
Південно-Східна Азія	30	150	Виробництво, технології, агропромисловий комплекс
Центральна Азія	20	100	Мінеральні ресурси, сільське господарство
Африка	25	120	Гірничодобувна промисловість, енергетика, інфраструктура

Інвестиції ісламських банків охоплюють широкий спектр галузей від традиційних до високотехнологічних, підкреслюючи їхню роль у фінансуванні довгострокового економічного зростання.

У Близькому Сході ісламські банки здійснили інвестиції на суму 50 мільярдів доларів, створивши при цьому 200 тисяч робочих місць. Ці інвестиції зосереджені у сферах нафти і газу, нерухомості та фінансових послуг, які є критично важливими для економічного розвитку регіону, враховуючи його природні ресурси та інвестиційний потенціал.

Південно-Східна Азія отримала інвестиції розміром 30 мільярдів доларів, що сприяли створенню 150 тисяч робочих місць. Інвестиції сфокусовані на виробництві, технологіях та агропромисловому комплексі, відображаючи потреби регіону в модернізації промисловості та залученні високотехнологічних рішень для підвищення продуктивності.

У Центральній Азії ісламські банки вклали 20 мільярдів доларів, що призвело до створення 100 тисяч робочих місць. Головні напрями інвестицій

включають мінеральні ресурси та сільське господарство, ключові сектори для країн регіону, які прагнуть використовувати свої природні багатства для зростання та розвитку.[1]

В Африці ісламські банки інвестували 25 мільярдів доларів, створюючи 120 тисяч нових робочих місць. Ці інвестиції зосереджені в гірничодобувній промисловості, енергетиці та інфраструктурі, що є критично важливими для соціально-економічного розвитку континенту, особливо в контексті залучення зовнішніх інвестицій та підвищення якості життя населення.

Ця таблиця відображає важливу роль ісламських банків у глобальному економічному контексті, демонструючи їхній вклад не тільки як фінансових установ, але і як каталізаторів економічного розвитку та соціального прогресу в різних регіонах.

Таблиця 2.4 - Проблеми та виклики ісламського банкінгу по регіонах

Регіон	Юридичні перешкоди	Ринкові виклики	Технологічні виклики	Соціокультурні бар'єри
Близький Схід	Нестабільність регулювання шариатського банкінгу	Конкуренція з традиційними банками	Адаптація до цифрових інновацій	Відмінності у трактуванні шариатських норм
Південно-Східна Азія	Відсутність єдиної стандартизації шариатського банкінгу	Висока цінова конкуренція з мікрофінансовими установами	Залежність від імпортованих технологій	Релігійна та культурна різноманітність населення
Центральна Азія	Обмежена правова підтримка для шариатських фінансів	Обмежений доступ до міжнародних ринків капіталу	Відставання в розвитку внутрішніх технологічних рішень	Скептицизм щодо ісламського банкінгу з боку населення
Африка	Неконсистентність регуляторних рамок між країнами	Недостатня фінансова освіта серед населення	Висока вартість інтеграції технологій	Етнічна та релігійна фрагментація

Ці виклики варіюються від регіону до регіону, відображаючи місцеві специфіки та загальні тенденції у світовому ісламському банкінгу.

Юридичні перешкоди, з якими стикаються ісламські банки, включають нестабільність у регулюванні шаріатського банкінгу в Близькому Сході, відсутність єдиної стандартизації в Південно-Східній Азії, обмежену правову підтримку у Центральній Азії та неконсистентність регуляторних рамок між африканськими країнами. Ці виклики ускладнюють діяльність ісламських банків, вимагаючи постійної адаптації до змінних правових умов і сприяючи розвитку внутрішніх регуляторних ініціатив.

Ринкові виклики охоплюють конкуренцію з традиційними банками та мікрофінансовими установами, що особливо актуально для Південно-Східної Азії, де ісламські банки змагаються за клієнтів з великою кількістю мікрофінансових установ. В інших регіонах, як Центральна Азія та Африка, банки стикаються з обмеженим доступом до міжнародних ринків капіталу та недостатньою фінансовою освітою серед населення. Технологічні виклики включають необхідність адаптації до цифрових інновацій, що є важливим аспектом для ісламських банків у Близькому Сході. Водночас, в Південно-Східній Азії та Центральній Азії проблемою є залежність від імпортованих технологій та відставання у внутрішньому технологічному розвитку. Африка стикається з високою вартістю інтеграції технологій, що ускладнює широкомасштабне впровадження цифрових банківських рішень.

Загалом, хоча присутність ісламських банків у Південній Америці та Австралії може бути невеликою порівняно з іншими регіонами, вони відіграють важливу роль у забезпеченні фінансових послуг для місцевих мусульманських спільнот та сприяють розвитку альтернативних фінансових систем у цих регіонах.

2.2. Фундаментальні особливості ісламської економіки

Релігійний контекст відіграє вирішальну роль у формуванні та функціонуванні ісламської економіки. Ісламська економіка є важливою складовою ісламської цивілізації, оскільки вона базується на принципах і віруваннях ісламу, визначених у священних текстах Корані та суні. Одним із визначальних аспектів ісламської економіки є її тісний зв'язок з ісламською релігією, що відображається в основних принципах та пропозиціях, які впливають з ісламських священних текстів. У Корані і суні присутні різні економічні принципи, які визначають структуру ісламської економіки. Наприклад, Коран закликає до виконання справедливих угод, обмеження спекуляцій та встановлення соціальної справедливості у відносинах між людьми. Одним із важливих принципів є заборона ріби, або відсотків, яка визначається як неприпустиме отримання прибутку з грошових позик. Цей принцип впливає з концепції чесної та справедливої торгівлі, яка важлива для ісламської економіки.[13]

Також ісламська економіка спирається на принципи справедливості, рівності та гуманності. Вона закликає до дотримання етичних норм у всіх фінансових та економічних відносинах, сприяючи тим самим створенню соціально справедливого суспільства. Ісламська економіка відзначається також турботою про загальний добробут суспільства та його членів, а не тільки про індивідуальні прибутки.

Ісламська економіка виступає як засіб досягнення духовних та матеріальних цілей, визначених ісламом. Вона сприяє формуванню та підтримці справедливого, гуманного та етичного суспільства, де кожен член має можливість розвиватися та досягати успіху, дотримуючись принципів ісламської моралі та етики. Таким

чином, релігійний контекст є не тільки фундаментом, але й душою ісламської економіки, визначаючи її цінності, мету та напрямки розвитку. Шаріатське право виступає як основна правова основа для ісламської економіки, визначаючи набір правил і принципів, які регулюють угоди, фінансові транзакції та економічну діяльність у мусульманських країнах та серед спільноти мусульман. Це право витікає зі священних текстів ісламу, таких як Коран та сунна, які вважаються найвищими авторитетами у віросповіданні.[9]

Шаріатське право охоплює широкий спектр аспектів життя, включаючи економіку, фінанси, сім'ю, кримінальне право та інші сфери. У контексті економіки воно встановлює правила, які регулюють фінансові угоди, бізнес-практики та економічну поведінку, керуючись принципами справедливості, рівності та етики. Одним із ключових аспектів шаріатського права є заборона ріби, або відсотків. Це означає, що в угодах та фінансових транзакціях не можуть бути використані відсотки або інші форми процентів, оскільки це вважається неприпустимим з точки зору ісламської економіки. Замість цього, ісламські фінансові установи використовують альтернативні механізми, такі як участь у прибутку та збитках, щоб забезпечити рентабельність своїх інвестицій.

Важливо зазначити, що інтерпретація та застосування шаріатського права може варіюватися в залежності від культурних, історичних та географічних особливостей кожної країни чи спільноти. Проте, в основі всіх ісламських економічних систем лежать принципи шаріату, які визначають їхню основу та напрямок розвитку. Таким чином, шаріатське право виступає як важлива нормативна основа для ісламської економіки, відображаючи її глибокі корені та вірування. Ісламська економіка заснована на низці заборон та обмежень, які відображають важливі аспекти ісламської віри та її етичні принципи. Однею з

таких заборон є майсір, що відноситься до спекулятивних угод або гри на удачу, яка вважається неприйнятною з точки зору ісламських цінностей. Такі угоди не стимулюють реальний економічний розвиток та можуть призвести до неправомірного збагачення деяких осіб за рахунок інших.[19]

Ще однією заборonoю є ріба, або відсоткові ставки, які вважаються недопустимими в ісламській економіці. Такі ставки вважаються формою незаслуженого збагачення та несправедливого розподілу прибутків, оскільки гроші відсотків не враховують реальні економічні ризики та внесок у процесі виробництва. Ці заборони та обмеження відображають бажання підтримувати справедливість, етичність та соціальну відповідальність в ісламській економіці. Вони спрямовані на створення справедливого та економічно стійкого суспільства, де кожен може брати участь у розвитку та процвітанні на основі принципів ісламської віри.

Принцип спільної власності або участі, відомий як мушарака, є однією з ключових характеристик ісламської економіки. Цей принцип відображає специфіку підходу ісламу до власності та бізнесу, який базується на концепції співпраці та взаємовідносин між людьми. У контексті мушарака, учасники ділять прибутки та збитки від проектів чи бізнесів, що вони спільно володіють чи управляють.

Одним із переваг такого підходу є стимулювання співпраці та взаємодії між різними суб'єктами економіки. Спільна власність сприяє створенню партнерських відносин між підприємцями та інвесторами, які мають спільний інтерес у успішному виконанні проектів та досягненні спільних цілей. Це може бути особливо корисним у сферах, де ризики великі або де потрібні значні капіталовкладення для розвитку бізнесу.[15]

Правосправедливість у сфері розподілу ресурсів та прибутків є однією з основних цінностей, на яких ґрунтується ісламська економіка. Цей принцип відображає глибокі соціальні та моральні цінності ісламу, які покликані забезпечити справедливість у суспільному житті та гармонію між його членами. У контексті ісламської економіки правосправедливість проявляється через дотримання принципів справедливого розподілу ресурсів та прибутків. Це означає, що усі члени суспільства, незалежно від їхнього соціального статусу чи економічного положення, мають право на доступ до ресурсів та можливостей для самореалізації та покращення життєвого рівня. Одним із способів забезпечення правосправедливості є впровадження системи соціального захисту та підтримки найбільш вразливих верств суспільства. Це може включати в себе різноманітні програми соціального страхування, допомогу безробітним, пенсійні виплати та інші механізми, спрямовані на забезпечення мінімальних соціальних стандартів для всіх громадян. Правосправедливість у сфері економіки також передбачає врахування етичних та моральних принципів у прийнятті економічних рішень. Це означає, що прибуток не може бути єдиною метою економічної діяльності, а важливими є також питання соціальної відповідальності та екологічної стійкості.

Усі ці аспекти правосправедливості в ісламській економіці спрямовані на створення справедливого та гуманного суспільства, де кожен член може реалізувати свій потенціал та жити в гідності і благополуччі. Це відображає глибокі цінності та принципи ісламу, які ставлять людське щастя та благополуччя у центр суспільного розвитку і прогресу.[27]

Інфляційна стабільність має важливе значення в ісламській економіці, оскільки вона впливає на рівень життя населення та ефективність функціонування економічної системи в цілому. Ісламська економіка ставить за мету забезпечення

стабільності цін та уникнення інфляції, що дозволяє зберегти покупельну спроможність грошей та забезпечити стабільні умови для економічного зростання та розвитку. Стабільність цін є ключовим фактором для забезпечення соціальної стабільності та економічної безпеки в суспільстві. Висока інфляція може призвести до знецінення грошей, зменшення покупельної спроможності населення, зростання вартості товарів та послуг, що ускладнює планування бюджетів для домогосподарств та підприємств, а також підриває довіру до валюти та фінансової системи в цілому. Для досягнення інфляційної стабільності в ісламській економіці важливо впровадження ефективної грошової політики, яка спрямована на контроль над грошовою масою та обмеження інфляційних тисків. Це може включати в себе встановлення адекватної ставки відсотка, контроль за обсягом кредитування, монетарні інтервенції та інші заходи, спрямовані на стабілізацію грошової системи.

Помірна інфляція може бути корисною для економіки, оскільки вона стимулює споживчі витрати та інвестиції, а також сприяє зростанню виробництва та створенню робочих місць. Проте важливо уникати гіперінфляції, яка може призвести до серйозних економічних та соціальних наслідків, таких як занепад економіки, зниження життєвого рівня населення та загроза соціальній стабільності.

Ісламська економіка враховує цілісний погляд на проблему інфляції, враховуючи економічні, соціальні та етичні аспекти. Вона прагне забезпечити баланс між розвитком економіки та збереженням стабільності та справедливості в суспільстві. Для цього важливо ретельно аналізувати економічні тенденції, приймати ефективні грошові політичні рішення та підтримувати діалог між усіма зацікавленими сторонами для забезпечення стабільності та процвітання економіки. Принципи ісламської економіки виходять за межі простого забезпечення прибутку та враховують загальний добробут всього суспільства. Це відображається в понятті

"аль-маслаха аль-мурсала", що означає загальну користь або загальний добробут. За цим принципом економічні рішення приймаються з урахуванням їхнього впливу на суспільство в цілому, сприяючи його розвитку та процвітанню.

Основним завданням ісламської економіки є створення умов для виникнення справедливого та ефективного економічного середовища, яке сприяє розвитку всіх сфер життя суспільства. Це означає, що вона не обмежується лише створенням можливостей для отримання прибутку, але також прагне досягти рівного доступу до ресурсів та можливостей для всіх членів суспільства.[26]

Важливою складовою загального добробуту є забезпечення соціального захисту та соціальної справедливості. Ісламська економіка визнає необхідність підтримки малозабезпечених шарів суспільства та надання їм можливостей для підвищення їхнього рівня життя. Це може включати в себе розвиток соціальних програм, які забезпечують доступ до освіти, медичних послуг та інших соціальних послуг, а також здійснення перерозподілу доходів через систему податків та соціальних виплат. Система соціального забезпечення в ісламській економіці відіграє ключову роль у забезпеченні соціальної справедливості та підтримки найменш забезпечених шарів суспільства. Основою цієї системи є поняття "закят", яке визначається як обов'язковий перерозподіл частини прибутку між заможними для надання допомоги бідним та потребуючим.[19]

Закят є одним з п'яти основних стовпів ісламського вірування і вважається обов'язковим для кожного мусульманина, який має достатній рівень доходу. Він є формою благодійності та милосердя і забезпечує соціальну солідарність в мусульманському суспільстві. Закят складається з певного відсотка (зазвичай 2,5%) від надходжень фінансових та майнових активів, які необхідно перерозподілити серед тих, хто потребує допомоги. Ця система має безпосередній вплив на

зменшення бідності та соціальну вразливість в суспільстві. Вона дозволяє забезпечити базові потреби бідних, такі як доступ до житла, харчування, медичних послуг та освіти. Завдяки перерозподілу ресурсів за допомогою системи закят, у бідних шарах суспільства збільшується можливість виходу з бідності та поліпшення їхнього матеріального стану.[5]

Загалом, система соціального забезпечення в ісламській економіці є важливим інструментом соціальної справедливості та підтримки найбільш вразливих членів суспільства. Вона відображає глибокі релігійні та моральні цінності ісламу, такі як милосердя, солідарність та взаємодопомога, і відіграє важливу роль у формуванні гуманістичного підходу до соціальних відносин.

2.3. Глобальні тренди та конкурентні переваги реалізації стратегії ісламського банкінгу

Ісламський банкінг швидко розвивається та набирає популярності не лише у мусульманських країнах, але й у всьому світі. Цей розвиток пов'язаний з кількома глобальними трендами та конкурентними перевагами, які роблять ісламські фінансові послуги привабливими для широкого кола інвесторів та клієнтів.

Зростання ринку ісламських фінансів є одним з найважливіших глобальних трендів сучасної фінансової системи. Ісламські фінансові послуги набирають популярності завдяки своїм унікальним характеристикам, таким як заборона на ріба (відсотки), прозорість та етичність. Ці принципи роблять ісламські фінанси привабливими не лише для мусульманських громад, але й для інвесторів та клієнтів у всьому світі, які шукають етичні та стабільні фінансові рішення.

За даними різних досліджень, ринок ісламських фінансів зростає на 10-15% щорічно, що свідчить про його значний потенціал та привабливість для інвесторів. Такий швидкий ріст обумовлений не лише внутрішнім попитом у мусульманських країнах, але й зростаючим інтересом з боку міжнародних інвесторів, які бачать у цьому секторі нові можливості для диверсифікації своїх портфелів та зменшення ризиків.[21]

Одним з найяскравіших прикладів успішного розвитку ісламських фінансів є Малайзія. Ця країна стала одним з провідних центрів ісламського фінансування у світі завдяки активній підтримці з боку уряду та сприятливому регуляторному середовищу. Малайзійський уряд не лише створив необхідну правову базу для діяльності ісламських фінансових установ, але й активно сприяє їх розвитку через різноманітні ініціативи та програми. Важливим кроком у цьому напрямку стало створення Малайзійського міжнародного ісламського фінансового центру (MIFC), який став платформою для обміну знаннями та досвідом між учасниками ринку, а також сприяє залученню іноземних інвесторів.

Завдяки цим зусиллям Малайзія змогла залучити значні обсяги іноземних інвестицій, що сприяло зміцненню її економіки та підвищенню рівня життя населення. Інвестори з усього світу зацікавлені у співпраці з малайзійськими ісламськими фінансовими установами, оскільки вони пропонують конкурентоспроможні фінансові продукти та послуги, які відповідають міжнародним стандартам. Малайзія також стала лідером у випуску сукук (ісламських облігацій), які використовуються для фінансування масштабних інфраструктурних проєктів та інших важливих ініціатив.

Крім Малайзії, інші країни також активно розвивають сектор ісламських фінансів. Наприклад, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) стали важливим

фінансовим центром завдяки своїм сприятливим умовам для бізнесу та інвестицій. Уряд ОАЕ активно підтримує розвиток ісламського банкінгу та створює сприятливі умови для залучення іноземних інвесторів. Також варто зазначити Саудівську Аравію, яка проводить масштабні реформи у фінансовому секторі, спрямовані на диверсифікацію економіки та зменшення залежності від нафтових доходів. Ці реформи включають активний розвиток ісламських фінансових послуг, що робить Саудівську Аравію важливим гравцем на світовому ринку ісламських фінансів.

Розвиток ісламських фінансів також спостерігається у Західних країнах, таких як Великобританія та Люксембург. Ці країни створили сприятливі регуляторні умови для діяльності ісламських фінансових установ та активно залучають інвесторів з мусульманських країн. Великобританія, зокрема, стала першим західним державою, яка випустила сукук, що свідчить про її готовність інтегрувати ісламські фінанси у свою економічну систему.

Зростання ринку ісламських фінансів сприяє глобальній фінансовій стабільності та розвитку, оскільки він пропонує альтернативні фінансові рішення, які базуються на принципах справедливості, прозорості та етичності. Це робить ісламські фінансові продукти привабливими для широкого кола інвесторів та клієнтів, що, у свою чергу, сприяє подальшому зростанню цього ринку. Ісламські фінансові установи також активно впроваджують новітні технології та інноваційні підходи, що дозволяє їм ефективніше конкурувати на глобальному ринку та задовольняти потреби сучасних клієнтів.

Інновації у фінансових продуктах є важливим трендом, що значною мірою сприяє зростанню ісламського банкінгу. Ці інновації дозволяють ісламським банкам розробляти нові фінансові продукти та послуги, які відповідають потребам сучасного ринку та водночас дотримуються принципів шаріату. Важливо

зазначити, що ісламський банкінг має суворі етичні та правові норми, які вимагають розробки фінансових продуктів, що виключають ріба (відсотки) та інші заборонені практики. Завдяки інноваціям у фінансових продуктах ісламські банки можуть задовольняти зростаючі потреби клієнтів, забезпечуючи етичні та стабільні фінансові рішення.[5]

Одним з найпоширеніших інноваційних фінансових інструментів є сукук, або ісламські облігації. Сукук відрізняються від традиційних облігацій тим, що вони базуються на власності на реальні активи, а не на боргових зобов'язаннях. Це дозволяє інвесторам отримувати дохід від реальних проектів, таких як будівництво, інфраструктурні проекти або нерухомість, що відповідає принципам шаріату. Сукук стали популярним інструментом не лише у мусульманських країнах, але й у всьому світі, залучаючи інвесторів, які шукають етичні та стійкі інвестиційні можливості.

Іджара, або ісламський лізинг, є ще одним прикладом інноваційного фінансового продукту. Іджара передбачає, що банк купує актив і здає його в оренду клієнту, з можливістю подальшого викупу цього активу клієнтом. Цей інструмент дозволяє клієнтам отримувати доступ до необхідних активів без необхідності сплати відсотків, що робить його привабливим для підприємців та компаній, які прагнуть уникати традиційного боргового фінансування. Іджара широко використовується для фінансування придбання обладнання, транспортних засобів та нерухомості, забезпечуючи гнучкі та етичні фінансові рішення.

Мурабаха, або торгівельне фінансування, також є важливим інструментом ісламського банкінгу. У рамках мурабаха банк купує товар і продає його клієнту з додаванням узгодженої націнки, яка включає прибуток банку. Це дозволяє клієнтам отримувати необхідні товари без необхідності користуватися

традиційними кредитами з відсотками. Мурабаха є особливо корисним для фінансування імпорту та експорту товарів, що сприяє розвитку міжнародної торгівлі та економічного співробітництва.

Прикладом інноваційного підходу до розробки фінансових продуктів є Дубайський ісламський банк. Цей банк активно розробляє нові фінансові продукти для задоволення потреб різних клієнтів, включаючи інвестиційні фонди, пенсійні плани та інші послуги. Інвестиційні фонди, засновані на принципах шаріату, дозволяють клієнтам інвестувати у різні активи, зокрема акції, нерухомість та інфраструктурні проекти, забезпечуючи етичні та прибуткові інвестиційні можливості. Пенсійні плани, розроблені відповідно до ісламських принципів, дозволяють клієнтам накопичувати кошти на пенсію, забезпечуючи фінансову стабільність у майбутньому.

Інновації у фінансових продуктах також включають розробку новітніх технологічних рішень, таких як мобільні додатки, онлайн-банкінг та фінансові технології (фінтех). Ісламські банки активно впроваджують ці технології, що дозволяє їм надавати зручні та доступні фінансові послуги своїм клієнтам. Наприклад, мобільні додатки дозволяють клієнтам здійснювати фінансові операції, відстежувати рахунки та управляти своїми інвестиціями в режимі реального часу, що підвищує зручність та ефективність банківських послуг.

Інтеграція з глобальними фінансовими ринками є ще одним ключовим трендом розвитку ісламського банкінгу, який значно сприяє зміцненню його позицій та розширенню впливу у світовій економіці. Ісламські фінансові установи активно співпрацюють з міжнародними організаціями та інвесторами, що дозволяє їм стати невід'ємною частиною глобальної фінансової системи. Така співпраця

сприяє залученню додаткових інвестицій, розширенню спектру послуг, які надають ісламські банки, та зміцненню їх конкурентної позиції на міжнародних ринках.[20]

Одним із яскравих прикладів успішної інтеграції є діяльність Ісламського банку розвитку (IDB). Ця організація активно співпрацює з міжнародними фінансовими інституціями та урядами різних країн, що сприяє реалізації масштабних інфраструктурних проєктів та соціально-економічного розвитку. Співпраця IDB з такими установами, як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та регіональні розвиткові банки, дозволяє залучати значні обсяги інвестицій для фінансування проєктів у сфері енергетики, транспорту, водопостачання, охорони здоров'я та освіти. Ці проєкти не лише сприяють економічному зростанню, але й підвищують рівень життя населення у країнах-членах IDB.

Інтеграція з глобальними фінансовими ринками також включає участь ісламських банків у міжнародних фінансових угодах та операціях. Вони беруть активну участь у випуску сукук (ісламських облігацій), які стають популярними не лише у мусульманських країнах, але й у всьому світі. Випуск сукук дозволяє залучати кошти для фінансування великих проєктів, таких як будівництво доріг, мостів, аеропортів та інших об'єктів інфраструктури. Це сприяє зміцненню економічних зв'язків між країнами та підвищує інтерес міжнародних інвесторів до ісламських фінансових інструментів.

Крім того, ісламські фінансові установи активно впроваджують міжнародні стандарти та найкращі практики у своїй діяльності. Це включає адаптацію міжнародних стандартів фінансової звітності, управління ризиками та корпоративного управління. Дотримання цих стандартів дозволяє ісламським банкам підвищувати прозорість та ефективність своєї діяльності, що сприяє зміцненню довіри з боку інвесторів та клієнтів. Наприклад, багато ісламських

банків використовують стандарти, розроблені Організацією бухгалтерського обліку та аудиту для ісламських фінансових інституцій (AAOIFI), що забезпечує високу якість фінансової звітності та дотримання ісламських етичних принципів.

Інтеграція з глобальними фінансовими ринками також сприяє розширенню спектру послуг, які надають ісламські банки. Вони пропонують інноваційні фінансові продукти, такі як ісламські інвестиційні фонди, пенсійні плани, страхові продукти (такафул) та інші послуги, які відповідають потребам сучасних клієнтів та дотримуються принципів шаріату. Це дозволяє ісламським банкам задовольняти різноманітні потреби своїх клієнтів та підвищувати їхню конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Важливо зазначити, що інтеграція ісламських фінансових установ у глобальну фінансову систему сприяє не лише економічному зростанню, але й забезпеченню фінансової стабільності. Ісламські фінансові інструменти, такі як сукук та мурабаха, базуються на реальних активах та передбачають справедливий розподіл ризиків, що зменшує ймовірність фінансових криз та сприяє довгостроковій стабільності. Це робить ісламські фінансові інструменти привабливими для інвесторів, які шукають стійкі та етичні фінансові рішення.

Етичність та прозорість є одними з головних конкурентних переваг ісламського банкінгу, що робить його особливо привабливим для клієнтів та інвесторів, які шукають надійні та етичні фінансові послуги. Основні принципи шаріату, на яких базується ісламський банкінг, вимагають дотримання високих етичних стандартів, що забезпечує чесність, справедливість та прозорість у веденні бізнесу. Це створює основу для зміцнення довіри між банками та їхніми клієнтами, а також сприяє довгостроковій фінансовій стабільності та стійкості.

Принципи шариату забороняють ріба (відсотки) та інші форми несправедливого збагачення, що стимулює ісламські банки до пошуку етичних та справедливих фінансових рішень. Це включає різноманітні фінансові інструменти, такі як мурабаха, іджара та сукук, які забезпечують справедливий розподіл прибутків та ризиків між учасниками фінансових операцій. Заборона на ріба також сприяє зниженню ризиків фінансових криз, оскільки зменшує залежність від спекулятивних операцій та сприяє інвестуванню в реальні активи та проекти.

Прозорість є ще одним важливим аспектом ісламського банкінгу. Ісламські банки зобов'язані забезпечувати високий рівень прозорості у своїй діяльності, що включає чітке розкриття інформації про фінансові операції, звітування та управління ризиками. Це дозволяє клієнтам та інвесторам отримувати повну та достовірну інформацію про діяльність банку, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень та підвищує рівень довіри. Прозорість також забезпечується завдяки незалежним аудиторським перевіркам та дотриманню міжнародних стандартів фінансової звітності, що підвищує надійність та відповідальність ісламських фінансових установ.

Одним з яскравих прикладів банку, який дотримується високих етичних стандартів та прозорості, є Al Rajhi Bank у Саудівській Аравії. Це один з найбільших ісламських банків у світі, який відомий своєю відданістю принципам шариату та високим стандартам етичності. Al Rajhi Bank активно впроваджує прозорі практики у всіх аспектах своєї діяльності, що включає чітке розкриття інформації про фінансові операції, регулярні аудиторські перевірки та дотримання міжнародних стандартів фінансової звітності. Завдяки цьому банк здобув довіру з боку клієнтів та інвесторів, що сприяє його стабільному зростанню та розвитку.[30]

Етичність та прозорість також мають важливе значення для залучення міжнародних інвесторів та партнерів. Ісламські банки, які дотримуються високих етичних стандартів, є привабливими для інвесторів, які шукають стійкі та етичні інвестиційні можливості. Це сприяє залученню додаткових інвестицій та зміцненню фінансової стійкості банків. Крім того, дотримання етичних стандартів сприяє підвищенню репутації ісламських банків на міжнародному рівні, що відкриває нові можливості для співпраці та розвитку.

Етичність та прозорість також відіграють важливу роль у забезпеченні соціальної відповідальності ісламських банків. Вони активно інвестують у соціально значущі проекти, такі як будівництво шкіл, лікарень, розвиток інфраструктури та підтримка малозабезпечених верств населення. Це сприяє покращенню якості життя населення та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку. Ісламські банки також активно підтримують екологічні ініціативи та проекти, що сприяють збереженню навколишнього середовища та сталому розвитку.

Підтримка урядів та регуляторів є ще одним важливим фактором, що сприяє розвитку ісламського банкінгу. Вона відіграє вирішальну роль у створенні сприятливих умов для діяльності ісламських фінансових установ, що, в свою чергу, забезпечує стабільність і зростання цього сектора. Багато країн активно підтримують розвиток ісламського банкінгу через розробку відповідного законодавства, створення спеціальних регуляторних органів та впровадження різних стимулів для залучення інвесторів.

Розробка відповідного законодавства є фундаментальним кроком для забезпечення ефективної діяльності ісламських банків. Уряди багатьох країн створюють правові рамки, які враховують специфічні вимоги ісламського

фінансового сектору, такі як заборона на ріба (відсотки) і принципи спільного розподілу ризиків та прибутків. Це включає внесення змін до існуючого банківського законодавства та розробку нових нормативних актів, які забезпечують відповідність діяльності ісламських банків принципам шаріату. Наприклад, у Малайзії існує спеціальне законодавство, яке регулює діяльність ісламських фінансових установ, що сприяє їхньому стабільному розвитку та залученню іноземних інвесторів.[8]

Створення спеціальних регуляторних органів також є важливим елементом підтримки урядів. Ці органи здійснюють нагляд за діяльністю ісламських банків, забезпечують дотримання ними ісламських принципів та міжнародних стандартів, а також надають консультації та підтримку фінансовим установам. Наприклад, в Об'єднаних Арабських Еміратах створено Вищу раду ісламського фінансування, яка здійснює регулювання та нагляд за ісламськими фінансовими установами, забезпечуючи їхню відповідність принципам шаріату та міжнародним стандартам.

Впровадження стимулів для залучення інвесторів є ще одним важливим аспектом підтримки урядів. Це може включати податкові пільги, субсидії, спеціальні програми фінансування та інші заходи, які сприяють розвитку ісламського фінансового сектору. Такі стимули підвищують привабливість ісламських фінансових продуктів для інвесторів та сприяють залученню додаткових інвестицій у цей сектор. Наприклад, уряд Саудівської Аравії активно впроваджує різні стимули для розвитку ісламського банкінгу, що сприяє його швидкому зростанню та інтеграції у глобальну фінансову систему.

Урядова підтримка також включає організацію різноманітних форумів, конференцій та семінарів, які сприяють обміну знаннями та досвідом між учасниками ринку ісламських фінансів. Це дозволяє ісламським фінансовим

установам вдосконалювати свої продукти та послуги, забезпечуючи їхню відповідність потребам сучасного ринку. Наприклад, у Малайзії регулярно проводяться міжнародні конференції з ісламських фінансів, які збирають провідних експертів та фахівців з усього світу для обговорення актуальних питань та обміну найкращими практиками.

Підтримка урядів також сприяє розвитку інфраструктури, необхідної для ефективного функціонування ісламських фінансових установ. Це включає розвиток інформаційних технологій, створення спеціалізованих навчальних закладів для підготовки фахівців з ісламських фінансів, а також забезпечення доступу до міжнародних фінансових ринків. Уряди багатьох країн активно інвестують у розвиток цієї інфраструктури, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності ісламських фінансових установ та їхньому інтеграції у глобальну фінансову систему.

Стійкість до фінансових криз є ще однією важливою конкурентною перевагою ісламського банкінгу. Ісламські банки уникають спекулятивних операцій та інвестують у реальні активи, що зменшує ризики фінансових криз і забезпечує стабільність їх діяльності. Основна ідея полягає в тому, що фінансові операції повинні бути підкріплені реальними економічними активами, такими як нерухомість, товари або інфраструктурні проекти, а не спекулятивними інструментами, які можуть призвести до нестабільності. Це робить ісламські фінансові установи більш стійкими до зовнішніх шоків та економічних потрясінь, оскільки їхні інвестиції базуються на реальній економічній вартості.

Наприклад, під час глобальної фінансової кризи 2008 року багато ісламських банків продемонстрували високу стійкість та стабільність. У той час як традиційні банки по всьому світу зазнавали значних збитків через спекулятивні

операції та високий рівень заборгованості, ісламські банки змогли уникнути найгірших наслідків кризи завдяки своїм етичним принципам та практикам, що забороняють ріба (відсотки) та надмірний ризик. Ця стійкість підвищила привабливість ісламських банків для інвесторів та клієнтів, які шукають стабільні та надійні фінансові рішення. Багато інвесторів звернули увагу на ісламський банкінг як на альтернативу традиційним фінансовим системам, які виявилися вразливими до криз.

Довгострокова стабільність ісламських банків також забезпечується через принцип розподілу ризиків і прибутків між учасниками фінансових угод. Це означає, що і банк, і його клієнти спільно несуть фінансовий ризик, що стимулює обережний підхід до інвестування та зменшує ймовірність надмірних втрат. Такий підхід сприяє створенню більш стійкої фінансової системи, яка здатна витримувати економічні потрясіння та забезпечувати стабільне зростання навіть у складних економічних умовах.

Розвиток цифрових технологій також відіграє важливу роль у зміцненні стійкості ісламських банків до фінансових криз. Ісламські банки активно впроваджують новітні технології, такі як блокчейн, фінтех та мобільні платежі, що дозволяє їм надавати інноваційні та зручні фінансові послуги своїм клієнтам. Використання блокчейн-технологій, наприклад, забезпечує високий рівень прозорості та безпеки фінансових транзакцій, що знижує ризик шахрайства та підвищує довіру клієнтів до банку.[19]

Фінтех-інновації дозволяють ісламським банкам оптимізувати свої операційні процеси, зменшувати витрати та підвищувати ефективність. Це включає автоматизацію рутинних процесів, використання штучного інтелекту для аналізу даних та прийняття рішень, а також впровадження цифрових платформ для

обслуговування клієнтів. Завдяки цьому ісламські фінансові послуги стають більш доступними та конкурентоспроможними, що дозволяє банкам розширювати свою клієнтську базу та збільшувати частку ринку.

Наприклад, Kuwait Finance House активно впроваджує цифрові технології у своїй діяльності, що дозволяє банку залишатися лідером у галузі ісламського банкінгу та задовольняти потреби сучасних клієнтів. Банк розробляє та впроваджує мобільні додатки, які дозволяють клієнтам здійснювати фінансові операції в будь-який час та з будь-якого місця, що підвищує зручність та ефективність обслуговування. Використання цифрових технологій також сприяє зниженню витрат на обслуговування клієнтів та підвищенню рентабельності банку.[15]

Глобальні тренди та конкурентні переваги реалізації стратегії ісламського банкінгу включають зростання ринку ісламських фінансів, інновації у фінансових продуктах, інтеграцію з глобальними фінансовими ринками, етичність та прозорість, підтримку урядів та регуляторів, стійкість до фінансових криз та розвиток цифрових технологій. Ці фактори сприяють швидкому розвитку ісламського банкінгу та його інтеграції у глобальну фінансову систему, роблячи його привабливим для широкого кола інвесторів та клієнтів по всьому світу.

2.4. Проблеми ісламської моделі банківської діяльності та відповідних фінансових інструментів на світовому рівні

Регулятивні перешкоди є однією з ключових проблем, з якими зіштовхуються ісламські фінансові установи у світі. Ці перешкоди виникають з-за того, що багато країн мають установлені банківські закони та нормативні акти, які

не завжди враховують або відображають у своїх положеннях особливості та унікальні аспекти ісламського фінансування.

Велика частина регулятивних перешкод пов'язана зі складними питаннями тлумачення принципів ісламського банкінгу в контексті законодавства країн. Законодавство може бути складним та неоднозначним щодо таких аспектів, як управління ризиками, структуру фінансових угод, оподаткування та інші.[12]

Однією з основних проблем є відсутність уніфікованого міжнародного стандарту для ісламського банкінгу, який би був прийнятий у всьому світі. Це створює труднощі для міжнародної діяльності ісламських фінансових установ та змушує їх пристосовуватися до різних місцевих законодавств та регулятивних вимог. Деякі країни також можуть мати обмеження щодо введення нових фінансових продуктів або послуг, які відповідають принципам ісламського фінансування, через недостатню знайомість з цими моделями або через стереотипи та недовіру до нових підходів. Недостатнє розуміння принципів ісламської фінансової моделі може бути серйозною проблемою, яка виникає на різних рівнях, починаючи від клієнтів і закінчуючи регуляторами і банківськими працівниками. Це недорозуміння може призводити до неправильного використання фінансових продуктів, неадекватної оцінки ризиків та навіть до втрат для учасників фінансових операцій. Клієнти іноді можуть мати обмежене розуміння принципів ісламського фінансування і можуть утримуватися від участі у ньому через недостатню освіченість щодо його переваг та можливостей. Це може бути пов'язано зі стереотипами або недовірою до нових фінансових підходів.[14]

Банківські працівники також можуть стикатися з недостатнім розумінням ісламської фінансової моделі, що може призвести до помилок у наданні консультацій клієнтам або у керуванні фінансовими операціями. Недостатня

підготовка персоналу може зменшити довіру клієнтів до ісламських фінансових установ та підірвати їх репутацію.

Навіть регулятори та урядові органи можуть мати обмежене розуміння принципів ісламського фінансування, що може призвести до ухвалення невідповідних регулятивних норм або встановлення обмежень, які ускладнюють розвиток цього сектора. Вирішення цієї проблеми вимагає широкого сприяння у формуванні освітніх програм, спрямованих на підвищення рівня освіченості клієнтів, банківських працівників та регуляторів щодо ісламської фінансової моделі. Також важливо проводити інформаційні кампанії та тренінги для збільшення свідомості та розуміння переваг та можливостей ісламського фінансування для всіх зацікавлених сторін.

Конкурентність ісламських банків у порівнянні з традиційними банками, які діють за класичними фінансовими принципами, є важливою аспектом для їх успішного функціонування на світовому ринку. Ця конкуренція може виникати через боротьбу за клієнтів, залучення капіталу та встановлення довіри споживачів. Однією з основних переваг традиційних банків у конкурентній боротьбі є їхня довга історія та визнаність на ринку. Вони мають великий досвід роботи та встановлену клієнтську базу, що робить їх привабливими для клієнтів, які шукають стабільність та надійність у фінансових послугах.

Однак ісламські банки мають свої унікальні переваги, такі як спеціалізовані фінансові продукти, які відповідають принципам ісламського права. Ці продукти можуть бути більш привабливими для мусульманських клієнтів, які дотримуються релігійних принципів у своїй фінансовій діяльності.

Помітною особливістю ісламських банків є їхнє прагнення до соціальної відповідальності та етичної діяльності. Це може викликати позитивний резонанс

серед клієнтів, які цінують цінності сталого розвитку та соціальної справедливості. Однак конкурентність ісламських банків також може бути обмежена певними чинниками, такими як обмеження щодо фінансових інструментів або регулятивні обмеження, які можуть перешкоджати їхньому розвитку та розширенню. Також, ісламські банки часто стикаються з викликами в області стабільності та управління ризиками, особливо у зв'язку з унікальними характеристиками їхніх фінансових продуктів. Стандартизація є ключовим аспектом для ісламського банкінгу, оскільки вона сприяє забезпеченню якості, прозорості та довіри в фінансових операціях. Наявність стандартизованих процедур та продуктів в ісламському банкінгу дозволяє клієнтам та інвесторам бути впевненими у їхній відповідності принципам ісламського фінансування.

Однак, не зважаючи на значний прогрес у стандартизації, деякі аспекти цього питання все ще потребують подальшого розвитку та узгодження. Наприклад, існує потреба в узгодженні стандартів щодо визначення характеристик ісламських фінансових продуктів, процедур їх створення та управління, а також механізмів контролю за їх відповідністю шаріатським принципам.[19]

Для досягнення відповідності до міжнародних стандартів і підвищення прозорості у фінансових операціях, ісламські банки повинні активно співпрацювати з міжнародними фінансовими організаціями та стандартизаційними організаціями. Це сприятиме подальшому розвитку індустрії ісламського банкінгу, сприяючи його інтеграції в глобальну фінансову систему та забезпеченню його стійкості та стабільності. Ісламські фінансові установи, як і будь-які інші, стикаються з різноманітними фінансовими ризиками, які можуть виникнути у зв'язку з їх діяльністю. Одним з основних ризиків є ризик виконання шаріатських принципів. Це означає, що ісламські фінансові установи мають дотримуватися

принципів ісламського фінансування у всіх своїх операціях, що може створювати додаткові обмеження та виклики.[4]

Нормативне середовище впливає на функціонування ісламських фінансових установ у різних країнах. У деяких з них, відсутність чітких та консистентних законодавчих актів, що регулюють ісламський банкінг, ускладнює розвиток цієї сфери. Нерідко нормативне середовище несприятливе для ісламського банкінгу через відсутність достатньої правової бази, що визначала б його діяльність та забезпечувала правову впевненість учасників ринку.

Неоднорідність у правовому регулюванні може призвести до неясності та невизначеності щодо різних аспектів ісламського фінансування, включаючи процедури здійснення фінансових операцій, стандартизацію продуктів та регулювання ризиків. Це може створювати перешкоди для розвитку ісламського банкінгу та відсувати його на другий план порівняно з традиційним банкінгом.

Обмежений доступ до світових фінансових ринків стає суттєвою перепорою для деяких ісламських банків у їхній діяльності. Це обмеження може бути зумовлене різноманітними чинниками, включаючи бюрократичні процедури, вимоги до капіталу, а також нормативні обмеження.

Бюрократичні процедури, пов'язані з отриманням ліцензій, реєстрацією та відповідними регуляторними вимогами, можуть бути важкодоступними для ісламських фінансових установ. Це може затримувати їхні плани розширення на нові ринки або навіть ускладнювати їхню здатність конкурувати з традиційними банками, які можуть мати меншу бюрократичну обтяженість. Вимоги до капіталу також можуть стати перешкодою для ісламських банків у входженні на нові ринки або збільшенні свого присутності. Багато фінансових регуляторів ставлять високі

вимоги до капіталу для банківських установ, що може ускладнити здатність ісламських банків збільшити свою експозицію на світових ринках.

Нормативні обмеження також можуть ускладнювати доступ ісламських банків до світових ринків. Наприклад, нормативи щодо дотримання принципів шариатського права можуть бути менш прозорими або строгими на деяких ринках, що ускладнює ведення діяльності для ісламських фінансових установ. Інновації та технології є ключовими для подальшого розвитку ісламського фінансового сектору. Швидкий темп технологічного розвитку вносить суттєві зміни у способи, якими фінансові установи надають свої послуги та взаємодіють з клієнтами. У цьому контексті ісламські банки та фінансові установи мають великий потенціал для впровадження інноваційних підходів та використання новітніх технологій.

Однією з ключових областей інновацій є розробка нових ісламських фінансових інструментів, які відповідають потребам сучасного ринку. Це може включати в себе створення нових моделей фінансування, інвестиційних продуктів та страхових послуг, які відповідають принципам ісламської фінансової етики та шариатського права. Такі інновації можуть допомогти ісламським банкам привернути нових клієнтів та розширити свою ринкову частку. Питання ліквідності становить важливу проблему для ісламських банків, оскільки вони повинні забезпечити високий рівень ліквідності, одночасно дотримуючись принципів шариатського права. Традиційні інструменти ліквідності, такі як процентні ставки та короткострокові кредити на міжбанківському ринку, можуть суперечити принципам ісламського фінансування, які забороняють відсоткові ставки (ріба) та спекулятивні операції.[9]

Одним зі способів забезпечення ліквідності для ісламських банків є використання альтернативних інструментів, таких як Мударіба, Шаріка або Іжара,

які відповідають принципам ісламського фінансування. Наприклад, Мудариба - це форма партнерства між банком та клієнтом, де клієнт надає фінансування для інвестиційного проекту, а банк використовує свої фінансові ресурси для управління проектом. У такий спосіб банк може залучити додаткові кошти без порушення принципів шаріату. Додатковими інструментами забезпечення ліквідності для ісламських банків можуть бути внутрішні резерви та інвестиції в безрискові активи, такі як ісламські облігації (сукук). Ці інструменти дозволяють банкам уникнути використання традиційних форм ліквідності, зберігаючи відповідність принципам ісламського фінансування.

Загалом, забезпечення ліквідності є ключовою викликом для ісламських банків, проте вони можуть знаходити рішення, які відповідають принципам ісламської фінансової етики та забезпечують стабільність та ефективність їхньої діяльності.

ВИСНОВКИ

Отже, у цій дипломній роботі проведено всебічний аналіз ісламського банкінгу, його розвитку, основних принципів та відмінностей, а також його ролі у глобальній фінансовій системі. Дослідження розкриває сутність ісламських фінансів, їх історичний контекст та фундаментальні принципи, які забезпечують етичність та прозорість у фінансових операціях.

Ісламський банкінг, що базується на принципах шаріату, має глибокі історичні корені, починаючи з часів пророка Мухаммеда, коли були сформовані основні етичні та фінансові принципи, які стали фундаментом для ісламської економіки. Ці принципи включають заборону ріб'а (відсотків), неприйняття гарара (невизначеності) та майсіра (гри на удачу), а також інвестування тільки в "хал'яльні" (дозволені шаріатом) види діяльності. Ці етичні стандарти забезпечують справедливість, прозорість та відповідальність у фінансових операціях.

Фінансовий аналіз, операційний аналіз, соціальна відповідальність та внесок у економічний розвиток є важливими методами оцінки ефективності функціонування ісламських банків. Фінансовий аналіз включає оцінку таких показників, як рентабельність активів (ROA), рентабельність капіталу (ROE), коефіцієнт ліквідності та чистий прибуток, що дозволяє визначити фінансовий стан банку та його здатність генерувати прибуток. Операційний аналіз зосереджений на оцінці ефективності внутрішніх процесів банку, включаючи управління ризиками, якість обслуговування клієнтів та технологічну ефективність.

Соціальна відповідальність ісламських банків охоплює інвестиції у соціально значущі проекти, фінансову інклюзію та етичні інвестиції, що сприяють підвищенню якості життя населення та забезпеченню стійкого соціально-

економічного розвитку. Внесок у економічний розвиток включає підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток інфраструктури та забезпечення економічної стійкості через інвестиції у реальні активи та уникнення спекулятивних операцій.

Аналіз регіональних показників роботи ісламських банків у світі демонструє їх вплив на економічний розвиток різних країн та регіонів, включаючи Близький Схід, Південно-Східну Азію, Центральну Азію та Африку. Ісламські банки відіграють важливу роль у фінансуванні інфраструктурних проєктів, підтримці малого та середнього бізнесу та забезпеченні фінансової інклюзії.

Основні проблеми та виклики ісламського банкінгу включають регуляторні бар'єри, конкуренцію з традиційними банками, нестачу кваліфікованих кадрів та інфраструктури. Однак, зростаючий попит на етичні фінансові послуги та підтримка з боку міжнародних організацій сприяють подальшому розвитку ісламського банкінгу на глобальному рівні.

Загалом, ісламський банкінг має значний потенціал для подальшого зростання та інтеграції у глобальну фінансову систему. Його унікальні етичні принципи, спрямовані на справедливість, прозорість та соціальну відповідальність, роблять його привабливим для клієнтів та інвесторів, що шукають надійні та етичні фінансові послуги. Подальший розвиток ісламського банкінгу сприятиме зміцненню глобальної фінансової стабільності, економічному зростанню та соціальному розвитку, забезпечуючи стійке та етичне фінансове середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Askar H., Z. Iqbal, N. Krichene, and A. Mirakhor. Risk Sharing in Finance: The Islamic Finance Alternative. Singapore: John Wiley and Sons (Asia), 2012.
2. Batorshyna A., Igonina A., Vagizova V., Sabirzyanov A. Liquidity management in Islamic banking industry. Social Sciences and Interdisciplinary Behavior: CRC Press, 2016. P. 265–269.
3. IMF (International Monetary Fund). World Economic Outlook: Financial Crises: Causes and Indicators. Washington, DC: International Monetary Fund, 1998.
4. Islamic Finance: A Catalyst for Shared Prosperity? Global Report on Islamic Finance 2016. Jeddah: Islamic Research and Training Institute (IRTI), 2016. 251 p.
5. Islamic Financial Services Industry Stability Report 2016. Kuala Lumpur: Islamic Financial Services Board, 2016. 164 p.
6. Jobst A. The Economics of Islamic Finance and Securitization. IMF Working Paper. 2007. № 4. P. 120–127.
7. Mahmoud A.El-Gamal. Islamic Finance Law, Economics and Practice. UK, 2006. 221 p.
8. Standard & Poor's, «Islamic Finance Outlook 2008». The National Bureau of Asian Research. Islamic Finance: Global Trends and Challenges. 2008. № 4. V. 18.
9. Toward A. Global Islamic Finance Standard. 2018. URL : <https://www.gfmag.com/magazine/march-2018/toward-global-islamicfinance-standard>.
10. World Bank and Islamic Development Bank Group. 2016. Global Report on Islamic Finance: Islamic Finance: A Catalyst for Shared Prosperity. Washington, DC: World Bank. 218 p.

11. Абдуллаєва, А. (2019). Ісламський банкінг: перспективи розвитку в Україні. Київ: Наукова думка. С. 25-38.
12. Баторшина, А. Ф., Баторшина, А. Ф., & Кузнєцова, І. І. (2019). Ісламський банкінг: глобальні тренди та конкурентні переваги.
13. Варцаба В. І. Проблеми фінансового забезпечення фінансової стійкості банківської системи України [Текст] / В. І. Варцаба // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка. - 2018. - Вип. 51. - С. 122- 125.
14. Власюк, О. (2020). Особливості функціонування ісламських банків. Журнал фінансових досліджень, 12(3), С. 47-59.
15. Гончаренко, І. (2021). Сучасні тенденції ісламського банкінгу у світі. Економічний вісник, 5(2), С. 15-28.
16. Давиденко С. Ісламський банкінг - несподівано стійка до криз модель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infoporn.org.ua/2010/03/16/slams>
17. Держдепартамент США дав оцінку свободі релігій в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.risu.org.ua/resources>
18. Дорошенко, П. (2022). Регулювання ісламських фінансових інституцій: міжнародний досвід. Банківська справа, 10(4), С. 90-104.
19. Заславська, Н. В., & Ніколаєв, Ю. О. (2018). Розвиток ісламських банків у світовій фінансовій системі.
20. Іслам і банківська справа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.islam.in.ua/5/ukr/>
21. Ісламський банкінг: специфіка і перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/>
22. Ісламські банки б'ють рекорди // Экономические известия. – 2010. – № 97. – С. 4.

23. Карпенко, М. (2018). Роль ісламського банкінгу у фінансовій системі. *Фінансовий простір*, 7(1), С. 35-49.
24. Коваленко, Т. (2023). Інноваційні підходи в ісламському банкінгу. *Актуальні проблеми економіки*, 18(1), С. 102-115.
25. Левченко, А. (2019). Ефективність ісламських банків: методи оцінки. *Фінанси України*, 11(2), С. 58-72.
26. Мельник, О. (2021). Ісламський банкінг та його вплив на економіку країн. *Журнал економічних досліджень*, 14(3), С. 123-137.
27. Міністерство закордонних справ в Україні. URL : www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/22415.html
28. Мозговий О.М., Субочев О.В., Юркевич О.М. Сутність та розвиток доктрини ісламських фінансів. *Економіка України*. 2018. № 1(674). С. 71–81.
29. НАКОНЕЧНА, О. ІСЛАМСЬКИЙ БАНКІНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БАНКІВНИЦТВА. *Організаційний комітет*, 60.
30. Олійник, А.В. Проблеми діяльності банків на ринку кредитування в умовах фінансової нестабільності [Текст] / А. В. Олійник, Ю. І. Атаманова // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. – 2018. – №1. – С. 135-141.
31. Особливості кредитно-фінансової системи арабських країн [Електронний ресурс]. – [Режим доступу: <http://www.personal.in.ua>
32. Офіційний сайт ісламського банку Al Rayan Bank. URL : <https://www.alrayanbank.co.uk/useful-info-tools/about-us/branchfinder/>
33. Показники банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798 593–
офіційний сайт НБУ.

34. Полякова, І. (2020). Соціальна відповідальність ісламських фінансових установ. *Економіка і суспільство*, 9(2), С. 44-59.

35. Посилаєва К.І. Факторний аналіз у дослідженні показників господарської діяльності [Текст] / К.І. Посилаєва // "Облік і фінанси АПК", 2007. - №12.

36. Субочев О.В., Юркевич О.М., Киян Є.М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності України з макрорегіоном МЕНА. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 22. С. 13–18.

37. Чугаєв, О. А., & Чередниченко, А. В. (2011). Ісламський банкінг та його фінансові інструменти в контексті концепції потенційної моделі фінансової системи. *Економічний часопис-XXI*.

38. Шамова І. Особливості операцій ісламських банків // Фінанси, облік, аудит. – 2010. - № 15. – С.193-200.

39. Шевчук К. Банки під —небесним прикриттям!»: як воно там, і чи світить це нам? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// http://www.h.ua/story/6828/](http://www.h.ua/story/6828/)

40. Юркевич, О.М., Субочев, О.В., Лихолет, С.І., (2020). Структуровані фінанси як окремий елемент глобальної фінансової системи.

Ім'я користувача:
Міжнародної економіки Москалюк Наталія

ID перевірки:
1016319105

Дата перевірки:
04.06.2024 14:04:29 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
04.06.2024 19:28:30 EEST

ID користувача:
100005722

Назва документа: КБР_Колобов Д.Л_Ісламський банкінг у глобальній фінансовій системі

Кількість сторінок: 61 Кількість слів: 12270 Кількість символів: 100026 Розмір файлу: 88.60 KB ID файлу: 1016117163

3.77% Схожість

Найбільша схожість: 0.76% з Інтернет-джерелом (<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/4584/1/%d0%9e%d0%>).

2.11% Джерела з Інтернету

82

Сторінка 63

2.97% Джерела з Бібліотеки

267

Сторінка 64

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел